

BÖRZSÖNYI HELIKON

Irodalmi-művészeti folyóirat

III. évfolyam 9. szám, 2008. szeptember

Egri István fafaragása

Tartalom:

3. o.: Nyárutó; (Ketykó István verse)
4.-7. o.: A „végek” (b)irodalma; (Karaffa Gyula írása)
8.-9. o.: Eljöttem; (Borsi István verse)
10.-14. o.: Mikor a nyitott ajtó sem tart vissza; (Móritz Mátyás írása)
16.-17. o.: Megzabolázva; (Pongrácz Ágnes verse)
18. o.: Késői kérdés; (Péter Erika verse)
20.-33. o.: Egy falu, Szent Márton oltalmában: Borsosberény; (Végh József képes helytörténeti írása)
34.-38. o.: Sári néni völegénye; Fûnyíró; (Kovács T. István írásai)
40.-41. o.: Formátlan szövegek; (Nyírfalvi Károly versprózái)
42. o.: furcsa délután; (Szájbely Zsolt verse)
44.-48. o.: Apokrif: Első álom; (Százdi Sztakó Zsolt írása)
50.-51. o.: Ha az én idôm... sárkánygyónás; (Szöke Mária-Magdolna verse)
52.-57. o.: Az én füveskönyvem; (Karaffa Gyula írása folytatásokban)
58. o.: Őszi hallgatag; (Székács László verse)
60.-61. o.: Átmenet II.; (Végh Tamás verse)
62. o.: Évszakok; (Hörömpö Gergely verse)
64.-67. o.: Beszámolók;
68.-70. o.: Auditor: Húskiállítás; Európaraszt; (Szávai Attila írásai)
72.-74. o.: Hírek; Pályázat;
75. o.: Impresszum;

E havi lapszámunkat a Balassagyarmaton élő és alkotó **Egri István** fafaragó népművész alkotásainak képeivel díszítettük. Köszönet érte az alkotónak. A Szerk.

Egri István húsz évesen, Lillafüreden kezdett faragni. Balassagyarmatra nősült, a palóc kultúra itt annyira megragadta, hogy a palóc fafaragás avatott mesterévé képezte magát. 1972-ben kapta meg a népművész címet, 1982-ben Gránátalma díjas lett. 16 éven keresztül tanított fafaragást különféle megyei alkotótáborokban, vezette a Fadd-Dombori és a Tokaji művész táborokat. Jelenleg aktív nyugdíjas. Alkotásai a balassagyarmati Palóc Múzeumban e hó végéig láthatóak, a kiállítás címe: Gyurkó Pál utódai.

Egri István elérhetőségei: Balassagyarmat, Bartók Béla út 24.

Telefon: 0635-314-999

KETYKÓ ISTVÁN

Nyárutó

Mert nincs mentség, magyarázkodás

csak csönd van és nyárutó

lassan a fecskék beszédét sem értjük

pedig vizsgáztunk belőlük mind a ketten - - -

hogyan lehet így elfelejteni az anyagot...?

Szememből elszállnak a madarak,

mert fáznak pillantásom hideg drótjain

fázom én is - elröpülök együtt velük

melegebb vidékre, hol a szerelem az szerelem

s a csók az csók...

Nemsokára őszül - te is húzd magadon szorosabbra

fájdalmakkal hímzett ruhád

s nézz utánam hosszan, míg végleg eltűnök

gondolataid kavargó örvényében...

Balassagyarmat , 1978. szeptember 16.

KARAFFA GYULA

A „végek” (b)irodalma...

Tizenkilenc évvel a „rendszer váltás” után

„Ma már az ember a szülőfalujában is gyűttment...”

Handó Péter

Sokáig gondolkodtam, hozzákezdjek-e ehhez az íráshoz, és ez a hezitálás már egyfajta értékítélet, vélemény is a mai magyar-, és Nógrád megyei „irodalmi helyzetről”. Van-e értelme egyáltalán Magyarország-, Nógrád megye irodalmi életében/ről gondolkodni, vagy maradjon csendben az alkotó ember íróasztali lámpája fénypázmája alatt, a monitor szemet fárasztó lilája előtt, s töltsd meg fiókját rossz, jó, illetve nagyon jó művekkel, hátha... egyszer... valamikor... s mindeközben várjon „hitet, örülést, és öngyilkolást”? Vagy fogja be magát egy „idegen szekér” elé igáslónak, csak azért, hogy legalább a nevét megismerjék, vagy el ne feledjék, ha már írásra adta a fejét? Mi az érték ma? Mi az, amivel önmagam „megvalósíthatom”, már, ha egyáltalán kell az önmegvalósítással foglalkozni!

Aztán arra a következtetésre jutottam, hogy igen, van értelme, hozzákezdjek ehhez az „esszéhez”. Mert a leírt, kimondott szónak (iroda-lomnak) ha változtató hatalma mára már nincs is a világban, de legalább a lelkemet gyógyító adottságát fel kell használnom. Magamért! Mert bizony, mindig csak önmagára gondolva ragad tollat, klaviatúrát az íróember. Az ember már csak ilyen önző „állat”, mindent csakis magáért tévesen, és nincs olyan a Nap alatt, amit nem önmagáért tenne! Önmagáért viszont az ember manapság már mindenre képes! Észrevették? Még arra is, hogy a jövőjére nézvést akár tudatosan, akár oktanul, maga ellen cselekedjen. Így van ez a „mai magyar irodalomban”, illetve a Nógrád megyei „irodalmi helyzetben” is.

Valamikor, a nyolcvanas években (akkori fogalmak szerint) fiatalon, 23 évesen és apró kis kavicsként estem bele a magyar irodalom még langymeleg, állóvizû tavának szegletébe, azon belül is a tó Nyíregyházi végén. Alig-alig fodrozódott a víz utánam. (Vigasz? Mások után se jobban.) Kis „töszeglet” volt, de nagy nevekkal: Katona Béla, Karádi Zsolt, Madár János, Mester Attila, Bodnár István, Nagy István Attila, Antal Attila, Budaházi István, Jánosi Zoltán, de mind közt talán a legismertebb és a legszeretettebb, Ratkó József. Minden állandónak tűnt nekem akkor, és minden egyszerûnek hatott. Könnyû volt bekerülni a „Kör”-be, elég volt hozzá egy Mozgó Világ béli megjelenés, és máris befogadtak a „kollégák” maguk közé. Nagyobb rálátásom lett így Szabolcs megye, s azon keresztül az ország irodalmi életére. Mit mondjak: Amit láttam, nem tetszett igazán. Az állandóság csak illúzió volt, a nagy többség előtt a cél ismeretlen, vagy távoli, és az egyszerűség álarca mögött bonyolult hatalmi harcok, helyezkedések, önbecsapások, arcuköppések jelölték ki az irányt, s aki ezen az ösvényen nem akart továbbmenni a csapattal, számkivettként harcolhatott az ösvényen kívüli dzsungel burjánzó, és vad „húsevő növényeivel”. Ezt az ösvényt akkor a hivatalos kultúrpolitika korifeusai jelölték ki, odafenn, Budapesten, ám mindenki, mindenütt kötelező érvényûnek tartotta a rajta való gyaloglást, és egyedülvalónak tartotta EZT az ösvényt, mintha más nem is létezhetne. Az ösvény határvonalait az állami támogatások, és az esetlegesen megjelenő kötetek, vagy beígért megjelenések adták. Ám, minden hátránya ellenére volt értelme anno az írásnak. Mi is? Az, hogy akkor még olvastak az emberek szépirodalmat, regényeket, verseket, klasszikusokat, kortársakat, ismeretterjesztő irodalmat, sci-fit, mindent és mindenkor. S erről vissza is jeleztek az alkotóknak. Nagy igény volt az írott szóra, (érdekes téma az is, hogy miért) s ezt az igényt akkor még igényesség is kísérte, az akkor kibontakozó avantgarde, modern kezdeményezések, szabadabb formák, kísérletezések, s mindezzel egyidőben a színművészetben, a zenében is teret nyitó új hangok, elképzelések a közönség ízlését is kezdték nyitottabbá, befogadóbbá tenni. Hatott az irodalom, az írott szó, mert olyan évtizedek teltek el nálunk, amik alatt ellenállást, megmaradást, valahová-valakikhez tartozást is jelentett egy-egy novella, regény, vagy vers megírása, de olvasása is. Az akkor (az országos vérkeringésben) induló költők, írók egyre hangosabban dörömböltek a kapukon, s követelték beeresztésüket a „dzsungelből” a „hivatalos” irodalom ösvényére. (Azt hitték, odakinn rágják a húsukat, még nem is sejtették, az igazi „húsevés” csak az ösvényre beeresztésük után vár rájuk, rájuk, mint „friss húsrá.”)

Dörömbölésük eredménye az volt, hogy sorra jelentek meg írásaik, verseik, köteteik, ezzel is hozzájárulva a szocializmusnak nevezett képződmény repedéseinek tágításában. Persze ezekről a kezdeményezésekről akkor és ott, Nyíregyházán csak elvétve hallott az olvasó, a könyvesboltok hatalmas forgalommal zárták a napokat, és a magamfajta könyvvarus is tehetett a Köz műveléséért olyanokkal, hogy pl. könyves pavilonom falán kiplakátoztam a nekem tetsző rövid verseket, a „hét verse” címmel. És olvasták. (Egyszer pl. Németh Péter Mikola versét: Álomban verset pisiltem a hóba. . .) Vagy olyasmikkel, hogy az eladott könyvekbe csempészve, Erika-írógépen sokszorosított „röplapokkal” figyelmeztettem a már akkor is kitapintható, de még csak mérsékelten terjedő „ízlésromlás”-ra, nemzeti érzés-vesztésre. És vitték. Aztán megfigyelt „a nagy testvér” engem is. Pedig én magam sem találtam még magam a nagy felfordulásban! És bizony, abban az időben „Amerikából bejött a zene”. Először jómagam mint punk-zenész "basszusgitároztam", majd később "szaxofonoztam" a Győztes Tartor nevű együttesben. A világméretű globalizálódás, a nyitás, a szabadság illúziója, a Nyugathoz való hasonulás sokaknak, talán túlzottan is sokaknak vált ekkoriban életcéljává. A zavarosban halászó konjunktúra-lovagok ekkor vagyontudtak összegyűjteni a zene-, videokazetta másolásokkal, de ugyanígy a nyugati szexlapok terjesztésével, a szocialista gazdálkodás hibáiból eredő tárgyi hiányosságok kielégítésével, vagy (már akkor is) pletykakönyvek írásával. És talán ez volt az az időszak, amikor a materialista ideológia alapján felépült társadalmak bukásával egyidőben (és annak ellenére) a világon mindenütt (a volt szocialista országokban is!) győzött a materializmus! Innentől eredeztethető az egész világon uralkodó anyagi szemlélet térnyerése, a globális kapitalizmus. A hit-, és idea nélküli világ terjeszkedése. (Épp a napokban lépett erre az útra talán utolsóként Kuba is, ahol már mobiltelefonokat, de számítógépeket is vehet boldogboldogtalan. Innen rövid az út, hogy a szivarsodró üzemekben valamilyen indokkal elhagyják az újságok, könyvek felolvasását, hogy kastélyokat építsenek a kilopott szivarok füstköde által jótékonyan eltakarva.) Amióta a "hivatalos rendszerváltás" megtörtént Magyarországon, azóta mondhatjuk Madáchcsal: „E régi eszmék többé nincsenek/nem kisszerű volt-é a hon fogalma?/Előítélet szülte egykor azt,/Szűkkeblűség, versenygés védte meg./Most már egész föld a széles haza,/ Köz cél felé társ már minden ember,/S a csendesen folyó, szép rend fölött/Tisztelve áll örül a tudomány.”

Ha valami rossz van, vagy elromlott a mai magyar irodalomban, akkor annak okaként az imént emlegetetteket tartom. Ugyanis a lassan elmúlt két évtized alatt átértékelődtek addigi fogalmaink, és vannak olyanok, amikről ma már ciki írni versben, regényben, sőt, még csak említeni sem ildomos, mert ha azt megteszi valaki, könnyen rásül az „amatőr”, vagy a dilettáns bélyeg. Viszont „nemzeti” irodalom nincs. Vagy ha szórványosan van is, az nem tölti be azt a szerepet, amit neki kellene, mert nem emelkedett olyan magas színvonalra, ami erre determinálná, illetve, nem születtek olyan nagy kaliberű képviselőik, akik a megfelelő rangra emelhetnék. Sőt, egyes politikai körök „áldásos” tevékenysége okán a nemzeti irodalom s annak művelői mára a közvélekedés előtt egyenlők lettek a giccsessel, a tehetségtelenséggel, a sznobizmussal, és a szélsőjossal. Bizonyos témákkal tilos foglalkozni egy „valamire való” költőnek manapság, bocsánat, szabad, de az egyenlő az irodalmi-öngyilkossággal! Ilyen témák például: Haza, hazaszeretet, hazafiasság, szeretet, család, tisztesség, becsület, erkölcs, hit, morál, stb. Helyettük viszont mit kap az olvasó? „... saját fájdalom, s örömed”. Öncélúvá vált az irodalom, a globalizálódással együtt elveszítette addigi értékeit nálunk is, képviselőik szekértáborokra szakadtak, amik ugyan különállónak vallják magukat, de mind felépítésükben, mind működésükben azonosak. A népiesek témáikkal elavultaknak számítanak, vagy amatőrök művelik csak a rájuk jellemző stílusokat, az urbánusok pedig a modern korhoz hasonlóan zavarodottak, céltalanok, kiábrándítóak, és tehetetlenek, saját zavarodottságukat, modern világunk minden frusztrációját műveikben az olvasók nyakába teszik. Még él egy-két „nagy bölény” a múlt századvég alkotói közül, de fentebbi igazamat az is bizonyítja, hogy jelentőségük, súlyuk, hangjuk elhanyagolható. (Szomorúan írom le ezt a tény! Csak haláluk után kapják majd meg a nekik kijáró helyet a magyar irodalom Parnasszusán.) Helyüket a frissek, fiatalok vették át, olyanok, akik hamar be tudnak illeszkedni minden táborba, legyen az ilyen, vagy olyan, mert számukra „gyerekjáték” az írás úgy is, hogy sok esetben ehhez semmiféle előképzettségük nincs! Identitástudat nélküliek, nemzetben, hazában egyáltalán még csak gondolkodni sem hajlandóak. (Jellemző világfelfogásukra, a „régmúlt” irodalmának (nem)tiszteletére az is, hogy „Petőfit Utálók Körét” is alapítottak már ilyen fiatalok kicsiny hazánkban.) Egy-egy irodalmi lap épp aktuális főszerkesztői igénye szerinti arcukat mutatják mindenütt, s hitük szerint minden OK! A mindennapi betevő és betehető legyen meg, a többi nem számít! Haverok, buli, fanta!- ez a modernkori jelszó! Széttrancsírozódott (a legszomorúbb, hogy nem tudatosan, hanem sodródva, tudatlanul történt mindez) laza alkotócsoportok, körök, műhelyek, semmi tudatosság, vegetáló, súlytalanná váló Írószövetség, állami támogatások megvonása mindenhol, s az ezzel együtt az olvasókban is könyörtelenül kialakuló igénytelenség határoz meg mindent mára. Magára hagyták a vidéki, megyei lapokat, (vagy csak annyit juttatnak, ami a vegetálásra elég) de a fővárosiak is fizetőképes olvasótábor híján ugyanígy tengődnek.

Ha meg is jelennek még az irodalmi lapok, kis példányszámban (relatíván egy tízmillió országban tízezres példányszámok kellenének jó esetben), és azok is sok esetben a tartalmuk miatt csak a „szakmának” szólva, a szélesebb olvasói körökben érthetetlenek, eladhatatlanok. De nem csak tartalmuk miatt, árak miatt is. Míg a kultúrát is árucikknek tartja egy kormány, nem pedig eszköznek a továbbéléshez, a fejlődéshez, addig tudomásul kell venni, hogy a piacon ez a cikk ma Magyarországon eladhatatlan, illetve veszteséget termel. De tudomásul kell azt is venni, hogy e nélkül nem lesz holnap kenyér, nadrág, disznó, vagy kóla sem. A regnáló kormányok sok esetben hozzá nem értő, nem szakember, vagy tehetségtelen karrierista kultuszminiszterei is hibásak mindezt, és persze azok az alkotók is, akik ezt látva nem figyelmeztették az olvasókat, hanem maguk is beszálltak a „buliba”, vagy ha nem szálltak be, de cinkosan hallgattak. Természetesen van néhány, a mai kor ízlésének megfelelő stílusú, jól eladható könyv, így például a Harry Potter könyvek, a képes-, útikönyvek, a nívótlan sorozatregények, a krimik, az ezotérikus, mesés, érthetetlen, a misztikus, a ponyva. Bibliai jóslat válik ezzel valóra a 2000. év után, az utolsó időkben jobban hisznek a mesékben az emberek, mint a valóságban. Hihetetlen igény teremtődött a túlvilági, a misztikus iránt. (Talán a nemrég elmúlt ezredforduló világvégi várakozásai is fokozták ezt a hangulatot, érdeklődést.) És joggal adódik a kérdés, mondhatom épp most a fentebbieket, most, mikor már magyar irodalmi Nobel-díjjal is büszkélkedhetünk? Igen, igen, és ezerszer is igen! Mikor Kertész Imre megkapta a legnagyobb irodalmi kitüntetést, Kertész Ákos könyvei is töméntelen mennyiségben fogytak a könyvesboltokból, olyannyira, hogy újabb kiadásokkal kellett csillapítani a növekvő igényeket. Kertész, Kertész, ez is zenész, az is zenész! Egykutyta, csak elmondhassam dicsekedve, nekem már megvan! (Ám kíváncsi lennék, hányan olvasták el vajon a Nobel-díjas regényt?) Bizony, ilyen ma a „köz” műveltségi szintje, ide vezetett a globalizálódás, az át nem gondolt kultúrpolitika, illetve az oktatás szangvinikussága miatti „irodalom-nemtanítás”! A köztévé még maradék kulturális értékeivel lemarad a versengő kereskedelmi televíziók szappanoperái mögött. A klasszikusok avittak, nem korszerűek, nem divatosak, a kortársak olvashatatlanok, érthetetlenek. Jellemző az emberi lélek szépérzékére azért az, hogy az ünnepeinkben még jelentős szerepet kap egy-egy vers, de sajnálattal állapítom meg, hogy funkcionális analfabétaságunk hatalmas méretei miatt már rég nem értjük mondanivalóját, vagy oda sem figyelünk rá. Valami ősi, megmagyarázhatatlan ösztönből még megvesszük a könyveket, de csak „méterre”, attól függően, milyen nagy a nappali szekrény. Akik pedig olvasnának, azok az esetek nagy részében anyagiak miatt nem tudják kedvenceiket megvenni. (Gondoljunk csak bele, egy Faludy életműsorozat több tízezer forintba kerül!) Ennek ugyan ellentmond a könyvtárak léte, a kölcsönzés lehetősége, de bizony, sokan nem veszik a fáradságot, hogy odazarándokoljanak, illetve, sok könyvtárnak nincs annyi pénze, hogy új könyveket fogadhasson be. Ördögi kör!

A szocializmus térvészése után deklaráltan is a kapitalizmus (legvadabb formája, az eredeti tőkefelhalmozás) nyert építkezésre lehetőséget Magyarországon. Újra le lettek osztva a szerepek a könyvkiadásban, a könyvterjesztésben is. Sok lap megszűnt, ám sok lap született. A régi, patinás lapokat kötelességből kellett volna támogatni, mert csak a bolond szünteti meg azt, ami jó, ami bevált.

A megyei lapok hatalmas értékeket halmoztak fel az elmúlt időszakokban, így van ezzel a Palócföld is. Ám mindezt mit sem ér, mondhatjuk, ha el sem jut az olvasóhoz a benne tárolt szépirodalom, vers, felmérés, kritika. A Köz kultúráltságának javításáért nem tud tenni, ha csak Budapesten, vagy a megyeszékhelyen, egy-két nagyvárosban elérhető, s nem lehet hozzáférni Horpácson, vagy Honton! A változó világ súlyos igényeket is támasztott a megyei lapok felé. (De sok esetben épp ennek a súlyos igénynek az elmaradását is tapasztalhattuk, mikor is politikai harcok végeredményeként sorvadásra ítélték lapokat.) Belekényszerítette ez a rendszerváltás utáni időszak (és ezen időszak felelős helyen ülő döntnökei) a megyei lapokat abba, hogy saját házuk tája helyett internacionálisak, avagy országosak legyenek, vagy legalább is ilyen szerepben tetszelegjenek. Ez volt, és jelenleg is ez a trendi! Mintha egyfajta etalon lenne az, hogy egy-egy lapban kik és honnan jelennek meg, fajsúlyosabbnak hiszik azt a lapot, ahol nagy, országos nevek is szerepelnek. S ha nagy nevekkel rakjuk tele a lapot, már meg is tettük a dolgunkat, hiheti az egyszerű főszerkesztő. Mindeközben az uniformizálódással a megyeiség, a szűkebb pátriához való tartozás érzése is a múlté lett. Uniformizálódó világunkban uniformizálódó megyei lapok jelentették a még maradék állami-, vagy épp megyei támogatás megszerzését, hát legyenek! Ám, az ország számára jelentéktelen mértékben járultak hozzá a „magyar irodalom” terjesztéséhez, hiszen civil olvasói rétegük oly kicsiny, hogy elmondhatjuk, a szerzők szerzőtársaiknak írnak bennük csupán. Megyei szinten pedig épp a pátria hírei, alkotói (még akkor is, ha másod, harmadvonalasak csak), alkotásaik maradtak ki belőlük, elzárva a lehetőséget a helyben élők, és köztünk alkotóktól a megjelenésre. Manapság csak az alkotók létszámának ezrede, vagy igen apró töredéke az, aki országos ismertségre tehet szert, s az ismeretlenségben maradás oka nem feltétlenül a tehetségtelenség! (Egyik ismerősöm, aki csodás novellákat ír odahaza, este, nappal nyírja a füvet, szereli a zárakat egy művelődési házban.)

Tehetségtelen, jövőkép nélküli szerkesztésnél, válogatásnál a kontraszelekció elkerülhetetlen. Saját tapasztalatom az, hogy ha valaki egy nivótlan, fizetős könyvkiadónál megjelentette első kötetét, azzal már bátran kopogtatható az országos lapok, szerkesztőségek ajtaján, a főszerkesztők lehozták újabb anyagait, s mára már több szövetség tagja is lehet, foglalkoztatva van az illető. Az irodalmi kóklerség ugyanúgy él és virul, mint a politikai. Ugyanaz a szisztéma, és sok esetben ugyanazok a klikkek, vagy ugyanazon családok, rétegek a szereplők is, hiszen a közpénzek leosztása így működik, ezen a módon elérhető számukra.

A megoldást én a helyi értékek megkeresésben, felismerésében, megtalálásában, és értékelésében látom. Merjünk Európában magyarok lenni, olyanok, akik büszkék saját írott, íratlan kultúrájukra, múltjukra, jelenükre, értékeikre. Merjük a saját arcunkat megmutatni akkor is, amikor máshol az álarc a divat. A közízlés kiszolgálása bűn akkor, ha a Köz nem tudja, mi az érték. Szükséges a Köz ismételt tanítása, a fokozatosság elve alapján. A „nehezebb ételektől” már elszokott gyomrúakat nem lehet egyszerre megterhelni. Az asztalos sem faragott bútort fog készíteni annak, akinek igényessége csak dobozra van, vagy a faragást sem ismeri. Merjünk helyben lépni, ne higgyük, hogy a politika által légüressé tett megye, illetve vidék nem megfelelő élettér! Ó, dehogyan nem! Csak az egyének nagy áldozathozatalára van szükség! Mert minden megszervezhető, megvalósítható, ha nem sajnáljuk saját pénzünket, saját időnket, saját eszközeinket. S ha ehhez még társakat, alkotótársakat, barátokat is találunk, nyert ügyünk van. Csak ebben az esetben alakulhat ki, haladhat előbbre egy-egy vidéki közösség, csak így ismerheti fel saját tehetségeit, alkotóit! És az irodalom, a magyar irodalom is akkor kaphatja majd vissza eredeti megbecsülését, ha azt egy-egy közösség önállóan, saját akaratból, saját nemesítése céljából fel-, és elismeri!

Adja Isten!

BORSI ISTVÁN

Eljöttem

Eljöttem, hogy ismét emlékeztesselek,
hogy megismerd végre az erősségedet.
Ki voltál AZ, egykor, mikor csíráját
hajtotta a Világ, az ébredező Élet.
Az Éj-kárpiton szőtt fénysugarak,
termékeny gondolat, frissen szült Nap.

Eljöttem, hogy ismét emlékeztesselek,
hogy megismerd végre az erősségedet.
Melletted voltam, mikor lett a Tenger,
kinek partján készült a szûrt homok,
lábam már előtted sokszor itt hagyott
finom, de lassan eltûnõ nyomot.

Jöttem, hogy emlékeztesselek,
lábunk nyomát a múltó fõveny
soká nem õrizheti meg.
Egy élet, akár egy lépés,
nyomuk itt egyre megy.
Egy szellõtõl hajtott vízfodor elég,

hogy semmissé tegyék
eddig letûnt, mivolt-életed.
Nem voltál egyszer sem több,
de ma sem vagy kevesebb,
voltál az, ki akkor, ott lehetett.
Jöttem, hogy emlékeztesselek.

Hibáid magadban, ha meglátod, erény.
Fejlõdsz, tanul benned, az, mi nem-Én,
minden jel mit tettél, csak múltó délábáb,
az Életkerék ezért veled forog tovább.

Jöttem, hogy emlékeztesselek,
hogy megismerd végre az erősségedet.
Jó, ha néha – esõként - lágy vagy,
ám belül mégis erõs a tartásod.
Ekkor, ha Vagy, de nem elvárod
az emberben búvó élõ Istent,
Istenben hunyó embert is meglátod.

Már mindent szerettem, ha Te szeretnél
úgy, akár már ma is AZ lehetnél.
Az, ki eddig is voltál, a lelket hordó,
az Egy, a Van, az Ős-Igaz.
Szomjazóknak vagy az oltó
tisztán hûs víz, az élõ Vigasz.

Mond el, mit tudsz - ki vagyok!
Mi kint van, azt belül is fogadok,
segíts magadon, nevezd meg néven,
tükör előtt méltón megállva.
Lelkeden át nézz a szemembe nékem,
érezd, hogy ismersz, így találj társra.
Tesszel, mit tennék, mert nem hagyod másra!
Vagyok, mert veled már emlékezem.

Isti, 2008. 09. 06.

MÓRITZ MÁTYÁS

Mikor a nyitott ajtó sem tart vissza

A testvérek kora reggel elindultak otthonról. Azt gondolták: el kell innen menni, mert ez nem az a hely, ahol élni lehet, és ahol maradni érdemes, mert ez egy olyan hely, ahonnan elviselhetetlen, kibírhatatlan, hideg, szomorú, kietlen és halálos súlya miatt menekülni kell. Egyáltalán nem voltak képesek semmire azon kívül, hogy kimondják, menni, és menni kell azonnal, gondolkodás nélkül nekivágni, és nem nézni vissza, csak előreszegezett tekintettel menekülni. A legnagyobb messzeségbe akartak kerülni pillanatnyi helyzetüktől. Megnyugvásra vágytak, a távolban. Megnyugvásra. Nem kívánta egy porcikájuk sem ezt a kimondhatatlanul nyomasztó, fájdalmas, örült nyugtalanságot, mely mindannyiszor elfogta őket, ha pillanatnyi helyzetükre gondoltak, a kiindulóponton, arra a végtelenül idegen földre, ahol voltak, és ahonnan menniük kellett, mert elviselhetetlen és kibírhatatlan és hideg és szomorú és kietlen és halálos minden. Nekivágtak hát a vakvilágnak, nekivágtak, de tervük, útjuk nem volt, így aztán útközben sem lehettek, olyannak látszottak inkább, mint két szánalmas kísértet, akiktől senki sem fél, akikkel nem ijesztgetik a gyerekeket, és akiknek nevét nem mormolják a templomban. Legszívesebben fejvesztve menekültek volna, még annak a kockázatát is vállalva, hogy a sötétségben talán még orra is bukna. Az sem igazán érdekelné őket, ha eleredne az orruk vérré, ha a kezüket törnék, mert sokkal nagyobb fájdalom gyötörte őket, mintsem hogy törődjenek egy csöpögő orral, vagy egy gipszelni való alkarral. Kirohantak volna a világból, nem törődve semmivel és senkivel. Ennyire még soha az életben nem voltak elszántak és hajthatatlanok.

Kora reggel óta járták a várost, az utcákat és a tereket. Eszükbe sem jutott megpihenni, kifújni magukat, hogy rendezzék kusza, érthetetlen, és megfeythetetlen gondolataikat. Nem ültek le egy félreeső padra sem, és még csak a Károly bárba sem tértek be egy sörre, vagy egy röviditalra, pedig ha lehet ilyet mondani, ez a törzshelyük volt. De éppen ezért, a Bögyös Berta biztos rákérdezett volna, hogy miként is vannak, hogy telnek a szorgos mindennapjaik, és még az sem kizárt, hogy a szüleik is szóba kerülnek, amit már végképp nem szerettek volna, ahogy megbántani sem a Bögyös Bertát azzal, hogy csak megvonják a vállukat, vagy azzal, hogy köszönik szépen, minden a lehető legnagyobb rendben. Ha egy-egy utcasarokhoz értek, találomra döntötték el, merre menjenek tovább. Csak arra volt gondjuk, hogy ahol már jártak egyszer, azt a helyet ne lássák meg még egyszer, mert az csupán a hiábavaló kóborgást jutatta volna eszükbe.

Vastag ködfelhőn vágtak maguknak utat, át az utcákon, a tereken, és a parkon, ahol galambok tipegettek. Amit korábban lehet, hogy mókásnak tartottak, és lehet, hogy kenyérmorzsát is szórtak nekik, de most valahogy még ahhoz sem éreztek kedvet, hogy maguk egyenek valamit, pedig már jó ideje korgott a gyomruk.

A nyár végleg és visszavonhatatlanul kitombolta magát, és már a rádióba is bementék, jó darabig ne is számítsen senki az igazi nyárra. Az időjósok szerint jégkorszak következik.

A testvérek a múltat lezárták tekintették, de a jelen még nem akart jövővé válni.

Legszívesebben aludtak volna, mert azt mindennél jobban szerettek. A fal felé fordultak volna most is, miközben szájukon a nyál csorog, és nem gondoltak volna semmire és senkire. De jól tudták: nem lehet aludni se mindig. Az idegpályák egy idő után nem kényszeríthetők alvásra.

Pedig megelégedtek volna egy, még félálomnak sem nevezhető próbálkozással is. Nem akarták azt folytatni, aminek legszívesebben hátat fordítának, és amit végső soron az élet gyakorlatának is nevezhetnének. Pedig többször elképzelték már olyan napokat, amikor reggeltől estig és estétől reggelig aludnának. És az életük így telne el. Lehet, hogy csupán hiú önvigasztalás lett volna, de most arra gondoltak mind a ketten, hogy a pusztulás csupán az egyik pillanatról a másikra, váratlanul és hirtelen jöhet, miként a ménkü, a villámcsapás.

Egymás mellett haladtak, és nemigen volt kedvük még csak megszólítani sem egymást. Most egy volt a lényeg, hogy teljék, hogy múljék az az átkozott idő, és hogy az idővel múljon el minden, amire gondoltak. Egyhelyben is állhattak volna, támaszthatták volna több kapu ajtaját is, rá is gyűjthettek volna, de ezt nem teheték, mert ezt nem lehet csinálni.

A délután is eltelt, és a végén már majdnem este is lett, de még mindig csak mentek az utcákon, mint két megszállott, mint két kísértet, akik bejárták majdnem az egész várost. Bár ha megkérdezték volna őket, hogy merre is jártak, és mit is láttak, biztos, hogy egy szót sem tudtak volna kiböki, hiszen legfeljebb a cipőjük orrát lesték, miközben sóhajtoztak, és törték a fejüket. Még az sem zavarta őket különösebben, hogy reggel óta egy falást sem vettek a szájukba. Nem jutott az eszükbe, hogy meg kellene enni valamit, vagy hogy hazamenjenek és leüljenek egy asztal mellé, egy rántottát, vagy bármit befalni. Nem jutott egyáltalán az eszükbe, hogy hazamenjenek. Az sem jutott eszükbe, merre mehetnének, hova menjenek, és mit tegyenek. Csak megálltak néha egy-egy helyen, ahol vizet lehetett inni, és ilyenkor csendben közeledtek a csaphoz, ráhajoltak, és szürcsöltek belőle, vagy csak kiöblítették a szájukat.

Végül a vasútállomáson, egy padon telepedtek le, és nézték, ahogy a peronon és a tompán fénylő sínek között néha sietősen átvágott egy-egy kóbor eb. Eltűntek a rakományuk alatt hidegen reccsenő vagonok mögött, amerre éppen dolguk akadt. Melegedtek egy keveset a kicsi tolatómozdony olajos kerekei mellett, aztán beereszkedtek a töltésen a csupasz szilvafák alatt taposott ösvényükre. A testvérek gyakran megfordultak errefelé, így már jól ismerték őket. Mindig ugyanazok a kutyák voltak. Ha valaki látja őket, nem érthette volna, mit akarhatnak. Nem is akartak semmi különösöt, csupán nem akartak többé hazamenni. Legfeljebb megírni egy levelet, amelyben röviden leírják, hogy miként is tudták meg a titkot, hogy miért is váltak el, mentek szét a szüleik annak idején.

Az anyjuk nem igazán akart erről soha beszélni, ha kérdőre is vonták, mindig akadt sürgősebb dolga, és legfeljebb csak egy-két szóval próbálta meg kielégíteni a testvérek szűnni nem akaró kíváncsiságát, hiszen mindig is zavarta őket, hogy a többi gyerek, akiket ismertek, mindig furcsa szemmel tekintenek rájuk, mint valami különcökre, akiknek takargatni valójuk van. Ők ketten úgy hitték, hogy csak az ő családjuk ilyen elfuserált, és abnormális, és ezért szégyellték is magukat, meg nem is, hiszen nem tudták meg kamaszkorukra sem, hogy miért és hogyan is történt a szakítás szüleik között.

Eldöntötték, hogy megírják a levelet, és ha lehet, minél előbb, és minél rövidebben, majd be is dobják a legközelebbi postaládába, mert jobb az ilyenben túlesni, és szerettek volna döntésre jutni, hogy mihez is kezdjenek ezután.

*

Kínosnak éreztek volna egy hosszú levelet, amelynek minden sora csak magyarázkodás lenne, és minél hosszabban fejtenék ki gondjukat és bajukat, annál többet kínlódnának csak. De még azt sem tudták hogy mit írjanak, és azt sem tudták eldönteni hogy ki írjon, és ki diktáljon. Legszívesebben hagyták volna az egészet a francba, és egymásnak vetve hátukat, álmra hajtották volna fejüket, ehelyett betértek egy dohányboltba, ahol papírt vettek, egy ívet, és hozzá borítékot, bélyeggel. Ott helyben neki is láttak volna a levél megfogalmazásának, de aztán mégis otthagyták a piszkos, és ferde asztallapot, és a szomorú szemű dohánybolti asszonyt, aki úgy leste és méregette őket, mintha sejtene, hogy mi nyomja a szívüket, -lelküket. Egy rozoga bódénál kértek két pohár szódavizet, amit bevettek a szájukba, és kiköpték az aszfalra. Aztán még kértek kettőt. Miután megitták az üdítőt, egy sétány felé vették az irányt, hogy leülhessenek egy padra, egymással szembe, középen a papírlappal. Az idősebb fiú elővette a ceruzáját, ami jóformán már csak egy csonk volt, és ráírta az az napi dátumot a lapra: október 5.

-Rövid és lényegre törő leszek- mondta. Ilyen esetben, azt hiszem, nem venné magát jól ki, ha túl sokat és körülményesen ír az ember. Ha lehet, tényleg csak a lényegre összpontosítsunk. A fiatalabb csak bólintott. Nem akart, és nem is volt szokása nagyon vitatkozni testvérel, akinél bár erősebb volt, de ebben a helyzetben nem akart harcolni vele. Inkább kért egy szál cigarettát, és meggyújtotta, ahogy a bátyjának is meggyújtott egyet.

-Írd.- mondta. -És egy füst alatt be is dobjuk. Legyünk már túl ezen az egészen.

-Nem fogjuk tönkretenni valami fellengzős és gyerekes mesével.

-Erre azt hiszem nincs is szükség. -Csak röviden, ahogy megbeszéltük.

-Én azt hiszem, -mondta az idősebb- hogy öt sornál nem fogok többet írni. Ez bőven elég. Talán még sok is. Öt sor az elég, nem?... Te mennyit tudnál írni?...

-Hát nem hiszem, hogy többet mint Te. De jól tudod, hogy nem vagyok a szavak embere, és levelet amúgy sem szeretek írni, főleg nem a saját anyámnak, és főleg nem ilyen lehetetlen és röhejes helyzetben.

-De mégis mi a fenét írál?... –Kérdezte a báty, miközben a sétálókat nézte, de csak addig, amíg el nem haladtak előtte, nem fordult utánuk. Mintha süttött volna róla, hogy kerülni akarja mások pillantását.

-Röviden leírnám azt, hogy mi van. Hogy mi a helyzet. A téma. A történet.

-Jaj, nagyon vicces vagy. De most komolyan kérdezem. Mégis honnan kezdjem, hogyan írjak, és mivel fejezzem be a mondandómat, a mondandónkat?...

-Jó. Akkor azt írám, hogy sajnós, a végén megtudtuk.

-De miért sajnós?... Sok mindent írhatunk, de ezt momentán nem. Mert nem lehet sajnós, ha megtudunk valamit. Talán sajnálatos, az igen. De sajnálni sem nekünk kellene sajnálni, ahogy szégyellni sem nekünk kellene szégyellni magunkat. Pedig néha azt érzem, mintha mi ketten tehetnénk az egészről, -ami persze nem igaz.

-Szóval, akkor az írám, hogy megtudtuk a dolgot.

-Oké. Megtudtuk. De ezt hogy írád?...

-Hát ez az. Ezt nem tudom. Nem tudom, hogy lehetne jól megírni. Lehet, hogy meg kellene kérni valaki mást, hogy szavakba öntse a gondolatainkat.

-Valamire gondolsz. Azt kell írni, nem?...

-Igen. Persze. De most nem tudok, vagy nem is akarok arra gondolni. Ez a baj. Csak arra tudok gondolni, hogy sajnós. Megfordultak, hogy rendesen üljenek a padon. Maguk elé meredtek, és hagyták, hogy ellepje őket a fáradtság. A szemüket is majdnem lecsukták. A levélírást későbbre hagyták, bár tudták, hogy túl sokat nem várhatnak vele. Az idősebb összehajtott a szinte teljesen üres papírlapot, rajta a dátummal, és belecsúsztotta a borítékba.

*

Otthagyták a sétányt, és cigarettájukat a templom előtti virágágyásba pöccintették. Átsétáltak egy hídon, és áttértek a városrészbe, ahol laktak.

-Amikor már egészen sötét lesz. -szólalt meg a fiatalabb.

-Akkor fogjuk megírni. -helyeselt a báty. De még ma megírjuk, az hótziher.

-Mondjuk, egy utcai lámpánál. Odaállunk alá, és megírjuk azt az átkozott pár sort.

Elmentek majdnem a város széléig. Végig a folyó mentén. Korábban ide jártak horgászni, ha olyan kedvük volt. Felpattantak a bringájukra, megpucolva a vasat, bezsírozva a láncot, ezt-azt megbütykölve a kétkerekűeken. Bevásároltak apróbb finomságokat, amit a kosaraikba pakoltak, és nekiláttak tekerni. Legutóbb, augusztus végén jártak itt, a nyár egyik utolsó napján, ha rövid időre is, hiszen a fiatalabb testvérnek már a kiránduláshoz sem volt sok kedve, de mivel korábban megígérte a bátyjának, hogy kikerekedik vele a Duna-partra, hát erőt vett magán. Nem maradtak ugyan sokáig, és nem is fogtak semmit, de az idősebbik testvér jól érezte magát.

Egy keskeny, meredek ösvényen ereszkedtek le a víz mellé, és leültek egy nagy fa alá.

A fiatalabbik testvér, bár a helyzet nem volt olyan, mégis elmosolyogta magát, hiszen visszaemlékezett, hogy a bátyja hogyan próbált hőködni, és a kerékpárjával lehajtani korábban a partra, aminek nem is lehetett más a végeredménye, mint egy óriási bukás.

A fék sem működött, és a kormányra is ráfért volna egy szorítás, de célszerszámot nem találtak otthon.

Ültek, hallgatták a folyó hangját, ahogy simogatja a partot s a vízbe nyúló ágakat, s egy-egy halat, amint megcsobbantotta maga körül a vizet. Félig füves, félig főnyes hely volt, ahol ültek, mint az alacsony partokon szokott lenni.

*

-Én gondolkoztam. -mondta egy kis idő után az idősebbik. –Körülbelül azt kellene megírnunk, hogy most már tudjuk, hogy valami pasáról volt szó.

-Mi van?...

-Hogy valami pasas miatt volt az egész perpatvar, és hajba kapás, akiről még fogóval sem lehetett kihúzni belőle semmit. Pedig mások tönkrement házasságáról milyen ízesen tudott fecsegni a szomszédasszonnyal, azzal a bányarém Paulával, akinél nagyobb és visszataszítóbb, repedt sarkú kurvát én még nem láttam. Mint valami hittérítő papolt és szónokolt a sírig tartó szerelemről, meg a házasság szent kötelékéről, miközben a férje egy alkoholistá vadállat volt, aki hol a ruháját

gyűjtotta rá, hol a kezét törte el, hol a lépcsőház kapuját törte szilánkosra, hol a lakókat hordta el minden fajta patkánynak és csótánynak. Ha valaki meg szóvá tette a viselkedését, vagy ha egy kisgyermekes család próbálta csendre inteni, az a hülye felesége kelt a védelmére, és köpködte tele a lépcsőházat. Mindenfélét mondott és mindenről beszélt, csak a lényegét felejtette ki valahogy a meséiből. A pasasról nem beszélt, és arról sem, hogy a pasas aztán nem ragaszkodott túlságosan hozzá.

-De azt mégsem írhatjuk, hogy pasas. Az nem megy. Mert akárhogy is nézzük, az a férfi valamikor és valamiért fontos volt a számára, vagy legalábbis fontosabb, mint az öregünk.

-Az idősebbik fiú felállt, kinyújtózott, majd nekitámaszkodott a fa törzsének.

-Megy, mert mennie kell. Ha pasas volt, akkor pasast kell, hogy írjunk. Mert lássuk be: pasas volt, semmi egyéb.

*

-Választott az öregünk és a pasas között.

-Végső soron arra ment ki az egész, hogy a pasasról ne tudjunk meg semmit, s akit aztán nem is volt szerencsénk megismerni, mert úgy ment a dolgára, mintha mi nem is lettünk volna. Megnézett minket, és vette a kalapját, meg a kabátját. Te három éves voltál, én négy és fél, amikor megmutattak neki. Azt gondolhatta, ja, hogy ezek is itt vannak, hogy még ezeket is én etessem és itassam, hogy hallgassam a sírásukat, akkor köszönöm szépen, ebből nem kérek. Így inkább nem.

-Ne legyél igazságtalan, és ne is ítélj elhamarkodottan, mert nem tudhatod biztosan, hogy mit gondolt, és hogy hova ment. Most már ezt nem tudhatjuk.

-De azt tudjuk, hogy később, egy ízben az anyánk kutakodott utána, és talált rá, majd meg is hívta hozzánk, talán éppen karácsony előtt. Ajándéokra sokat nem költött, mert ha jól emlékezem, egy tábla étcsokoládét vett kettőnknek, amit ki nem állhattunk. Ahogy talán akkor az anyánk sem álhatott minket, hiszen joggal gondolt arra, hogy az öregünk egyszerûen el fog majd menni otthonról. És úgy, hogy aztán még beszélni sem lesz szabad róla a házban. Mert valahol félt és tartott tőle. Talán ezért sem cseréltette le az ajtózárat, és változtatta meg a telefonszámunkat.

-Volt, hogy az öregünk reggelig ácsorgott a ház előtt, hogy lássa, mi is volt. Aztán „egyszerûen” elköltözött otthonról. Úgy, hogy még a ruhái sem kellettek többé.

-Minek most ezt az egészet előlről kezdeni, és újra elmondani?...

-De kérdezek én tőled valamit, szerinted jó nő lehetett?...

-Ezt honnan tudjam?... Egy-két fiatal kori fényképet láttam már róla, ahol jól nézett ki. Bizony, hogy jól. Főleg azon a képen, ahol egy esernyővel állnak, talán egy presszó előtt, az öreg haverjával és annak szőke barátnőjével. Jó nő lehetett, legalábbis egy darabig, hiszen kellett másnak is. Igaz, az anyósa a legszívtelenebbek közül volt való, akinek már akkor sem tetszett, mikor megismerkedtek az öreggel. Állandóan megjegyzéseket tett a viselkedésére, a főztjére, a ruháira, és legfőképpen az alakjára. Az ő szemében az anyánk csak egy olyan nő volt, aki semmit sem követhetett el büntetlenül az öregünk ellen, viszont az öregnek képes volt a legnagyobb disznóságokat is megbocsátani, és miatta falazni, vagy hazudni. Mindenesetre az a pasas olajjal kenegette a haját. Persze, ezt is csak egy darabig. Mert aztán nem illatozott, legfeljebb csak bűzölgött a saját szagától, a piától, a cigarettafüsttől. Hiszen egy egyszerű szagos alak volt, egy bűdös szemétláda... Ekkor a fiatalabb testvér teljes erejéből, a tenyere élével belevágott a bátyja arcába. Az ütés után a bátyja fekvé maradt. Nem is jutott eszébe visszaütni, vagy mondani valami cifrát és sértőt. Még csak le sem törölte, vagy mosta az arcát, és rá sem nézett az öccsére. Inkább csak bámulta a rozsdás csillagokat, miközben a lélegzése sem változott. A testvére is hallgatott, és nézte a bátyját, akitől talán bocsánatot is kért volna. Végül odahajolt hozzá, egészen közel. Így ültek egy jó darabig.

*

Végül meztelenre vetkőztek.

Térdig ért a víz, aztán egy kicsivel beljebb, a folyómeder közepén derékig. Gázoltak fölfelé, sodrással szemben, egészen a kanyarig a langyos vízben. Csend volt, csak testük mellett érezték megmozdulni a habokat. Hagyták testüket könnyen odadörgölözni a part agyagjához, a gyökerekhez.

A magas part s a lombok alatt oly sötét volt, alig láthatták egymást. Könnyen mozogtak, keveset, csak annyit, hogy a víz színén maradjanak. A levegő hűvös volt, a víz langyos és puha, ők pedig kemények és csendesek, mint a halak.

*

A fiatalabbiknak végül mégis haza húzott a szíve, míg a bátyjának esze ágában sem volt mozdulnia. Nem tudta ugyan, hogy hol lesz, kinél húzza majd meg magát. Csak feküdt, és pihent. Még azon sem gondolkozott, hogy az öregénél is lakhatna, mondjuk a kisházban. És a nagyanyja ápolásában is be-besegíthetne.

Talán majd ha kipihente magát.

PONGRÁCZ ÁGNES

Megzabolázva

Jaj, ha tudnád,
mily szokatlan érek én a szóhoz,
nem utaznál vélem szüntelen,
árkon-bokron, fénylő folyón által,
megittasodva kopár hegyeken.

Gyí, paripám, vágass!
Selymes sörényed villanjon a szélben,
hajam izzón rád sokasodjon,
karcsú lábod messze poroljon,
gyí, előre, Ráró!
Felugratunk a Naphoz.

Szárnyad vágjon léket a légben,
repüljünk fel krétafehéren,
fényugarak színes gyűrűjében,
élve a térben,
gigászi szörnyek futnak utánunk,
csillag-szívennel széttöröm szájuk,
bús anakonda
a hidra,
egy feje farkát durván bekapja,
zöld monstorumok ragyás pofája
kinyúlik szépre
a szerető fényben,
s elcsitul a vadság.

Gyerünk, szabadság,
gyerünk fel az égbe,
repülj paripám,
fel, fel, magasabbra,
hidakat vertek elénk
a csillagokra,
s míg a galaxis
apró karmait nézem,
zord zokogásban
mögöttem a végzet
juhászkutyává
válik lassan,
morgása elhallgat,
magára marad csak,
mert mi megyünk
Rárómmal tűz-utat ütve,
száguldunk végtelen lyukakon

felpergő ütemben
egyre sebesebben,
már a lelkem is reszket,
gyí, Ráró, repülj,
föl, föl, föl,
egyre csak egyre,
még magasabbra...

zuhanok,
érezem,

kapj el...

Oly jó lenne megsimulni karjaidban...

Azt mondják,
hatalma van a szónak,
varázsa a jónak,
és ereje van az igazaknak.

Nézz rám,
mily kicsiny vagyok,
nézz le,
se hatalmam,
se varázsom,
se okkal elvárt igazságom,
semmit sem tettem ebbe a versbe,
semmit se tettem,
de ráírtam a lelkem,
a tiéd lett,
vedd le.

2008. szeptember 2.

PÉTER ERIKA

Késői kérdés

Itt jár még a nyár?
A szánkódomb alja,
lám, jégbarlanggá fagyott.
Mint a szánalmas szerelem.
Kegyelemkenyér jut a koldusoknak.
A fecskehajtó kisasszony,
Mária, málló fészket talált.
Széthordta a szél a madárcsőrrel
csipegetett csókokat.
Pókhálókócokat fészülnek
a röpködő levelek,
s balzsammal gyógyítjuk
gyérülő hajunk.
Fakóbarna lyuk tátong
a korhadásnak indult póznán.
Kopaszodnak a fák.
Sántítva jár
a nyár

VÉGH JÓZSEF

Egy falu Szent Márton oltalmában:

Borsosberény

A kezdetek

A falu neve az ótörök eredetű "berendi" népnévből származik, melynek jelentése: "megadta magát". Fantáziánkat szabadjára engedve még arra is gondolhatunk, hogy a név jelentése onnan származhat, hogy honfoglaló eleink a nékik behódolt őslakóknak adták ezt a nevet. Azt mindenesetre a feltárt honfoglaláskori temető is igazolja, hogy már e korban létezett itt lakott település.

A falu első írásos említésével 1274-ből, majd 1282-ből találkozhatunk, mikor a szomszédos jenői telepések / hoszpeszek/ szerepelnek a berényi földek bérlőiként. Diósjenő, a kedvezményezett mezővárosi és vámoshelynek kijáró ranggal, vonzotta a betelepülőket. A XIII. század végére a környékén található terület már nem volt elegendő a népesség eltartására, s ezért volt szükség a szomszédos települések földjeinek bérlésére.

A török hódoltság időszakában sokat szenvedett a település. 1544-ben került uralmuk alá, mikor a törökök felégették Nagyoroszit, s elfoglalták a nógrádi várat is. Borsosberény az 1562-63. évi török kincstári adószámadás-könyvben 38 portával szerepel, 1579-ben pedig 28-at jegyeztek fel.

1587-ben Rizván Diváné drégelyi török vitéz nyert itt zsold-hűbért, mely 1700 akcese jövedelmet hozott a számára. A vármegyei összeírás szerint 1598-ban ismét a Madách család, Madách Péter volt a földesura,

A XVII. század talán a település történetének legsomorúbb időszaka. A török dúlásának áldozata lett 1626-ban. A település szinte teljesen elpusztult, olyannyira, hogy az 1633-34. évi kincstári lajstromban mindössze egy házzal szerepelt. A fából, sárból készült, zsúppal fedett házakat felégették a kegyetlenkedők. Csak egy állhatott ellen a lángoknak, vagy legalábbis ezt lehetett a legkönnyebben kijavítani. Vélhetően arról a házról van szó, amelyről egy véletlen folytán feljegyzésünk is maradt. Egy 1549-ből származó forrás kuriózumként ad hírt arról, hogy Berki Tóbiás leánya egy kőházat kapott atyjától ajándékba.

A veszély elől, aki csak tudott, az erdő rejtekébe menekült. Az öldöklő, fosztogató sereg elvonultával aztán óvatosan visszazárlingózva, megpróbálták újból felépíteni apró otthonaikat. A sors azonban ismét kegyetlen volt a falu népéhez. Még fél évszázad sem telt bele, s alig heverte ki az első pusztítást, újabb török veszedelem érte 1683-ban. Ismét a lángok martaléka lett, de az itt élőknek nem volt más lehetőségük, mint hogy csekélyke portáikhoz ragaszkodva újólag hozzálassanak felépítéséhez.

A megpróbáltatások után újra éledt a falu. 1715-ben már ismét 18 adóköteles háztartást találtak itt az összeírók. A Mária Terézia által elrendelt összeírásnál az 1770-es években a község kedvező adottságainál feljegyezték, hogy: „Szőlőhegyük van, szántóföld tűrhető, rét meglehető, ... a szegénység kapálással és egyéb munkával keresi kenyerét.” II. József uralkodásának idején egy katonai szempontokat szem előtt tartó országleírásból ismerhetjük meg a XVIII. század végének faluképét. E szerint a falu házainak száma 99 volt, melyben 132 család élt. Az össznépesség 676 fő.

A falu lelkesedéssel fogadta az 1848-as szabadságharc híreit. Az örömnép alkalmából kitűzték a nemzeti zászlót a templom tornyára. A honvédseregbe való toborzást azonban nem minden esetben kísérte lelkesedés. A településre az összlakosság arányában kivetett létszámot többnyire sorshúzás által választották, de gyakorta előfordult, hogy – aki megtehetette – volt, aki pénzért fogadott maga helyett – gyakorta más községből - bevonulót. Rétság mai körzete túlnyomórészt az egykori Kékkői járáshoz tartozott. Az 1848. augusztus 29-én tartott vármegyei választmány VI. századra osztotta a nemzetőröket. A nógrádi honvédek a VI. századba kerültek. A szeptember 21-én, Balassagyarmaton tartott teljes hatalmi választmányi ülés döntése szerint az egész járásnak összesen 944 újoncot kellett kiállítania.

A szabadságharc után – mintha nem lett volna elegendő a sok megpróbáltatásból – újabb csapás várt a volt honvédekre. 1849. októberében a császári hadsereg főparancsnoksága elrendelte, hogy „*a felkelő seregben szolgált minden egyén előállítandó és a hadsereg állományába osztályozás nélkül besorozandó*”. Valóságos hajtóvadászat indult meg a volt honvédek után, kik közül sokan inkább vállalták a bujdosó életet, hogy szegénylegényként, betyárként a Börzsöny rengetegeibe menekülnek.

A forradalmi gondolat bukása után folyamatosan felügyelték mindazokat, akik bármi szerepet vállaltak a szabadságharc során. Egy 1850. március 2-án kelt Nógrád megyei jelentés arról ad hírt, hogy az alsóbb osztály tagjai nemigen mozgolódnak, de a „míveltebb osztály” képviselői közt már nem ily megnyugtató a helyzet.

A szabadságharc bukását követően összeírták a volt honvédeket. Az 1850. április 26-én kelt feljegyzés szerint Borsosberényből összesen tizenöten szolgáltak a honvédseregben.

B. Berinke községe által 1849, 1849.-ik években állított honvédek összeírása

1848-dik évi augusztus 28-án állítottak:

1. Róthmaier Antal, vándorlegény, pénzért fogadtatott, nem tudatik hol van.
2. Ragali András magány tanító, pénzért fogadtatott, nem tudatik hol van.
3. Vaisner József héber, Balassagyarmatról, pénzért fogadtatott, nem tudatik hol van.
4. Neve nem tudatik, azon okbul, mert amidőn B. Gyarmathon felfogadtatott, míg pénznek hátra maradt egyrészeért az illetők haza jöttek, elmaséroztatott, nem tudatik hol van.
5. Kováts György N.faluból, Hont megyéből 1848-dik évi október 7-én állítottak, nem tudatik hol van.

1848-dik évi szeptember 28-án állítottak

6. Gyuránts József molnár legény, akkor helyben szolgált, sorshúzott, Komárombul szabadult, nem tudatik hol van.
7. Péter Antal akkor helyben szolgált, sorshúzott, Komárombul szabadult, nem tudatik hol van.
8. Dobsonyi György földész fia, B. Berinykei sorshúzott, Komárombul szabadult, B.Gyarmaton levéllel elbocsájtott.
9. Dobsonyi János földész fia, B. Berinykei sorshúzott, nem tudatik hol van.
10. Mechlián György juhászbojtár, B.Berinykén szolgált, sorshúzott, Komárombul szabadult, nem tudatik hol van.
11. Machas János béreslegény, B.Berinykén szolgált, sorshúzott, Komárombul szabadult, Nem tudatik hol van.

1849-dik évi június 4-én állítottak:

12. Spatenka János legény vándorló, nem tudatik hol van.
13. Gifli János molnárlegény, B.Berinykén szolgált, B.Gyarmaton levéllel elbocsájtott.

Toldalék jegyzés:

1. Szorcsek Gábor Bars megyéből jött B.Berénykébe, szabó mesterséget üz. B.Gyarmatról levéllel van ellátva
2. Bencsis András Nagyoroszból jött lakóul, helében testvére soroztatott be B.Gyarmaton ugyan Bencsis András név alatt.

Kelt: Borsos Berénykén Április 24-én 1850.

Összeírtam: Veszely Gábor hites jegyző

A település pecsétje 1869-ből

Fejezetek Borsosberény birtoklástörténetéből

A nógrádi várbirtokhoz tartozó Szomolyát III. Béla Király, a rend nagy pártfogója ajándékozta a johannitáknak, kik még a tatárjárás előtt felépítették itt a rendházukat. Hagyományaiknak megfelelően itt is igyekeztek kiépíteni a működésüket biztosító gazdaságot. Imberthus Péter praeceptor, ki egyaránt volt a tolmácsi, a sziráki és a szomolyai lovagok élén, még 1274 előtt bérbe vette Máté esztergomi érkanonoktól a Berén nevezetű birtokát három márkáért. Számításaik azonban nem váltak be, hiszen a kialkudott bért nem tudták fizetni, ezért az érkanonok visszavette tőlük a bérletet.

1393-ban a Zsigmond királynál is nagy kegyben álló Lossonczy család birtokában találjuk Borsosberényt, mely családnak első ismert őse a besenyő eredetű Tomaj nemzetségből származó Dénes tárnokmester, a XIII. század elején élt. 1470-ben Madách László és barátja, Jánosy Gáspár nyerték adományul Mátyás királytól, a csehek ellen vezetett hadjáratban szerzett érdemeik fejében. A Madách család a vármegye egyik legősibb famíliája. Későbbi leszármazottja, nemzeti drámaírodalmunk gyöngyszemének, Az ember tragédiájának szerzője, Madách Imre.

A váci püspökség 1505-ben jutott itt birtokhoz Szobi Mihály adományozása révén. Szobi Mihály ugyanis ekkor tett egy jelentősebb alapítványt - több helységben levő földjeinek odaadományozásával -, a Báthory püspök által emelt Miklós kápolna javára, hogy annak oltáránál, a szüleiért és őérette állandóan misézzenek. Könnyen tehetette mindezt, hiszen kiterjedt birtoka volt. /Például a szomszédos Horpács is./ Vejével, Werbőczy Istvánnal - a híres-hírhedt Tripartitum szerzőjével - együtt országrésznyi területet harácsoltak össze. Kettejük összetartozását még jobban megerősítendő, apósa, még adoptálta is, azaz fiává is fogadta Werbőczyt, ki, mint a birtokperekben közreműködő szakértő keserítette meg a perekben állók életét, majd ő kaparintotta meg a kérdéses birtokokat.

A török hódoltság időszakában sokat szenvedett a település. Az 1544-ben került uralmuk alá, mikor a törökök felégették Nagyoroszit, s elfoglalták a nógrádi várat is.

Borsosberény az 1562-63. évi török kincstári adószámításkönyvben 38 portával szerepel, 1579-ben pedig 28-at jegyeztek fel.

1587-ben Rizván Diváné drégelyi török vitéz nyert itt zsoldhűbért, mely 1700 akcse jövedelmet hozott a számára. A vármegyei összeírás szerint 1598-ban ismét a Madách család, Madách Péter volt a földesura.

A Madách család címere

A XVII. század talán a település történetének legszomorúbb időszaka. A török dúlásának áldozata lett 1626-ban. A település szinte teljesen elpusztult, olyannyira hogy az 1633-34. évi kincstári lajstromban mindössze egy házzal szerepelt.

A megpróbáltatások után újra éledt a falu. 1715-ben már ismét 18 adóköteles háztartást találtak itt az összeírók. 1718 november 3 -án ócsai Balogh Pál és sógora, Tihanyi Ferenc kapta meg Borsosberényt és Szomolyát nádori adományul. Mindketten jeles ősökre vezették vissza családfájukat.

Az ócsai Balogh család címere

Az ócsai Balogh család első ismert őse, Balogh Dániel volt, ki Balassagyarmat városának kapitányi tisztét töltötte be a török időben /1632--1655/. Mihály, Nógrád vármegye szolgabírája volt, a család Bágyonban lakó tagja, Péter, az 1790-91-ben az országgyűlésben Nógrád megye követe, 1789-ben az evangélikus egyház főgondnoka, s 1802-ben Zólyom vármegye főispánja volt.

A Tihanyi család őse pedig Tihanyi Farkas volt, ki II. Rudolf királytól nyert nemeslevelet.

Az 1770. évi úrbéri összeírás alkalmával az ócsai Balogh család három tagja - Pál, Gáspár és Mihály, Tihanyi Dániel és a váczi püspökség voltak a föld birtokosai. Tihanyi Dániel /született: 1715. I. 17./, neje, ócsai Balogh Borbála révén tovább erősítette a két család közötti köteléket. Gyermekeik, Tamás és Annamária /Ottlik Mátyásné/. Ő maga pedig jó nevű ügyvéd volt a gróf Koháry családnál, s Pest, Hont és Nógrád megye táblabírájaként tevékenykedett.

A Foglár család úgy került Borsosberénybe, hogy ócsai Balogh Pál /meghalt 1824 január 24-én/ feleségül vette Hont vármegye alispánjának, Foglár Jánosnak a lányát, Annát /meghalt 1835. ápr. 7./ Foglár János nagybátyja, György, egri kanonok, címzetes püspök alapította az egri Foglár Intézet papneveldejét. A család egy másik említésre méltó leszármazottja /ti. Anna testvére, Zsuzsanna, a nagyanyja volt/ Zubovics Fedor, a világjáró kalandor huszárkapitány, ki többször meg is látogatta rokonait Borsosberényben.

Fényes Elek 1851-ben megjelent könyvében a következő birtokosok szerepelnek:

-a váczi püspök

-Tihanyi Ferencz

-Géczy Karolina, Palásty Victor özvegye.

A birtokosok közt említett Palásthy-család neves elődökre vezeti vissza a családfáját. Victor atyja, Ignác a szepesi kamaránál volt tanácsos/1760/, és praefectus. Victor, ki császári-királyi kamarás volt, 1794-ben született Paláston /Hont vármegyei/ az ősi birtokukon. Feleségétől - Géczy Karolinától - két gyermeke született. Gejza, ki császári kapitány volt 1862-ben, s Mária, ki feleségül ment Bartakovich Augusthoz, s e révén került a birtok a Bartakovichok fennhatósága alá.

A Palásthy család címere

Később a Tihanyi-birtok tengelecezi Gindly Rudolf kezébe került, kinek leányát, Gizellát elvette bocsári Mocsáry Ödön. A Mocsáry család, a vármegye legrégibb családjának egyike, mely Lapujtőbe /ma Karancslapujtő/ olvadt egykori Bocsár helységtől kapta nemesi előnevét. Legnevezetesebb képviselője Mocsáry Antal /1757-1832/ volt, Nógrád megye tudós monográfusa.

A Gindly család címere

Mocsáry Ödön birtoka halála után a fiaira szállván, kettéoszlott. Mocsáry Sándor birtoka lett Szomolypuszta, a vasúttól fölfelé egészen a szomolyai útig /az ún. Possadt/, a szőlők tetején lévő földek, Eresztyén, a Valikai rét, az erdő egészen fel Hugóvilláig /benne a makkosi kastély/, s a nagyoroszi gróféval volt határos a területe. Szomolyapusztán állt egy kastélya, két hosszú istálló, és két sorban a cselédházak.

Mocsáry Lászlóé lett a vasúttól a falu felé nyúló terület, egészen a mai temetőig, a későbbi Tsz-major, az óvoda területén álló, a mainál sokkal nagyobb kastély, az iskola területe, hol az intéző lak állt.

A háború előtt tovább forgácsolódott a Mocsáry birtok. Mocsáry László eladta területének egy jó részét gróf Hertelendy Eleonórának. Ő azonban nem sokáig maradt meg Berényben. Birtokait eladogatta, nagyrészt Horváth Dezsőnek, kitől aztán az államosítás során elvette a magyar állam.

A Hertelendy család címere

A községben egykoron volt másik úrilakot, az azóta szintén megszűnt gazdaság központi épületének elődjét Bartakovich Agoston építette. A kastély és a hozzá tartozó birtok később - egy 1911-es forrás már így említi -- Deutschberger Mór és társai tulajdonába ment át. Ez lett később Wiener Mór birtoka. Wiener halála után Fischer József kezeibe került az alsó major, kitől aztán Dr. Arnóthy Jungerth Mihály, "rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter" vásárolta meg.

Borovszky említi monográfiájában az 1901-ben leégett Sembery-féle majort. Még további kutatásokra volna szükség ennek igazolására, de vélhetőleg az ócsai Balogh családból származó birtokrészről van szó. Ócsai Balogh Karolina ugyanis feleségül ment Géczy István /1775-1842/ zólyomi főispánhoz, s házasságukból két gyermek született. Géczy Péter honti főispán lett, Janka viszont feleségül ment felső-szúdi Semperly Imréhez. Hihetőleg ebből a frigyből származik a berényi Semperly-uradalom. Egy 1937-es forrásban szerepel Szűcs Béla neve, kinek viszont elég tekintélyes - 391 holdas - birtoka van. Valószínűleg ez utóbbi is a Mocsáry birtok feldarabolásakor /például mikor Szent-Ivány Józsefné, született Mocsáry Sarolta (Mocsáry Ödön unokája) is több részletben akarta eladni földjeit/ jelenhetett meg, de az 1945. évi államosításkor már nem szerepel a kisajátítási listán.

Kisharang a Mocsáry-kápolnából

Mikszáth Kálmán 1904-ben vásárolta meg horpácsi birtokát. A Jókai Mór élete és kora című könyvének honoráriumából felépítette fiának, Lászlónak terve alapján az új horpácsi kastélyt. 1909-ben itt kapta a hírt a készülődésről, amely 40 éves írói működését kívánta megünnepelni, illetve arról, hogy művei díszkiadásának bevételeiből vissza akarják vásárolni számára a család anyai ágon hajdanvolt birtokrészeket. Ekkortájt látogatott el feleségével a számára kiválasztott szomolyai erdőbe /mely ugyan korábban sosem volt a család birtokában/, s a zord hegyek és szelíd lankák látványa azonnal megfogta.

A pesti Vigadóban vehette át a díszünnepélyen a birtokbavételt igazoló, vörös bőrbe kötött okmányt. Sok mindent tervezett Szomolyán: az erdőirtványok újraterelítését, egy kis házat, ahová nyaranta ellátogathat. Mindez álom maradt számára csupán, hiszen az író 1910 május 28-án elhunyt.

A borsosberényi birtokviszonyok 1945. évi alakulásáról az alábbi kisajátítási dokumentumból értesülhettünk:

Véghatározat

I. A 600/1945 M.E. számú rendelet /továbbiakban R./ 4.§., 5.§ alapján kötelezi:

1./ Dr. Arnóthy Jungert Mihály borsosberényi lakost, hogy a nevében álló Borsosberény községben elterülő összesen mintegy 243 kat. hold kiterjedésű ingatlanát,

2./ a R. 13. §. alapján

Horváth Dezső borsosberényi lakost, hogy a nevében álló, Borsosberény községben elterülő, összesen mintegy 371 kat. hold kiterjedésű ingatlanát 5 kat. hold kivételével,

3./ Mocsáry László borsosberényi lakost, hogy a nevében álló, Borsosberény községben elterülő, összesen mintegy 393 kat. hold kiterjedésű ingatlanát 100 kat. hold kivételével,

4./ Dr. Mikszáth Kálmán, Mikszáth Edit horpácsi lakosokat, hogy a nevükön álló, Borsosberény községben elterülő, összesen mintegy 445 kat. hold kiterjedésű ingatlanukat, alkotórészeivel és tartozékaival, élő és holt gazdasági felszereléssel /épületekkel/ együtt az államnak a földművesnép földhözjuttatása céljára az említett rendelet 25.§.-ában foglaltak figyelembevételével engedjék át.”

A római katolikus templom történetéből

A település határában máig ismert elnevezés a Valikai rét, mely a Pusztatemplom néven nevezett hely szomszédságában található. Egy középkori határleírásból tudhattuk meg, hogy a falu neve Valika volt, s ennek elpusztult temploma a „pusztatemplom”.

Borsosberény középkori templomáról nem sok érdemleges adatunk van, elsősorban utalásokból tudjuk létét. 1542-ben saját plébánosát említik, majd 1653-ban elhagyatott tető nélküli voltáról szól a híradás. Épp ez utóbbi miatt előfordulhat, hogy a korábban említett „pusztatemplommal” keverednek a híradások. Az 1774-től vezetett Historia Domus is csak hallomásból tud létezéséről. Az 1746. évi egyházlátogatási jegyzőkönyvben olvasható, hogy mintegy kétszáz évvel azt megelőzően épült.

A falu egyházát 1728-ban szervezték újjá. Ezt követően két évvel épült a mai templom elődje, melyet 1790-ben jelentősen felújítottak.

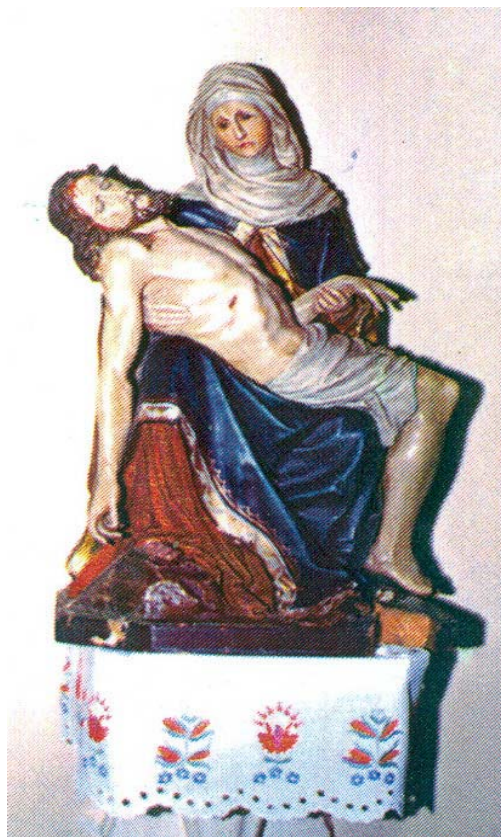
Az egyházközség alapító okirata

Szent Márton tiszteletére szentelték fel. A 316 táján Savariában /a mai Szombathely elődjén/ született szentről közismert a történet, mi szerint köpenyét ketté vágva adta azt át egy koldusnak egy fagyos napon. Ez a motívum szerepel az egyházközség pecsétjén, s ezt választotta a falu is címere és zászlója díszéül.

Az egyházközség Szent Mártont ábrázoló pecsétje 1830-ból

Festett fa szobor a templomból

Híres emberek

Szkokán Sándor

Szkokán kegyes tanító rendi áldozópap és tanár volt. 1849. február 5-én született Borsos-Berénkén. Az V. gimnáziumi osztály elvégzése után 1866. Vácon novicius lett, a gimnázium többi osztályait Kecskeméten fejezte be 1870-ben. 1870–71 között Nyitrán, 1871–85-ben pedig Rózsahegyten tanárkodott. A francia és olasz nyelvekben való jártassága, szónoki képessége előkelő összeköttestést szereztek neki. Ezért lehetett nemzeti párti programmal képviselőjelölt is Rózsahegyten, hol, mint a magyarságnak buzgó híve, felolvasásaival népszerű volt. Több kulturális intézmény is az ő nevéhez fűződik. 1885–95. között volt Kis-Szebenben házfőnök és igazgató, 1895–1901 között Temesvárott tanár. Itt a Délmagyarországi Kárpát-egyesület főtitkára és a társulat közlönyének szerkesztője is volt. 1901–03-ben Tatán, 1903–05-ben Veszprémben tanította szaktárgyait, a matematikát és physikát. Itt halt meg 1905. febr. 12-én.

Cikkei a Természettudományi Közönyben jelentek meg, program-értekezései a Rózsahegyti Értesítőben (1877. A gymnasium története, 1882. A telefon, A barlangokról, 1883. Az üstökösök); a Kisszebeni Értesítőben (1891. A természettudományok haladása, Az időjárás); a tatai Értesítőben (1903. Hogyan keletkezett a föld? A csillagászat nagy úttörői).

Legfőbb munkái: Tűzoltók Zsebkönyve. Vezérfonal tűzoltó-egyletek alakulása- s a már fennállók elméleti és gyakorlati továbbképzésére. I. évfolyam. 38 ábrával és 5 táblával. Kassa, 1877. és A nyomdahiba. Bohózat 1 felv. Veszprém, 1905. (Legényegyleti színműtár 5.).

Rusói István

Borsosberényben született 1914. február 3-án. Fazekasmester, a Népművészet Mestere (1959-től). A kályhás- és fazekasmesterséget a Romhányi Cserép-kályhagyárban tanulta, majd itt is dolgozott. Az 1930-as évek végén került Karcagra Székely Szücs Sándor műhelyébe. 1946-ban saját műhelyt nyitott. 1952-ben a Karcagi Kályhás Szövetkezet alapító tagja lett. Itt tervezői feladattal bízták meg. Alkotótevékenysége a középkori kályhacsempe-motívumokra, az ásatások folyamán talált dunántúli szemes és alakos kályhacsempe-hagyományokra épült. A Zsigmond-kori csempetörödékek alapján készítette a Vármúzeumban látható kályhát. Sikeresen kísérletezett figurális díszítésű csempékkel is. Londonban állították fel figurális csempékből komponált kerámiaoszlopát. 1954-től volt népi iparművész.

Karcagon hunyt el 1980. december 22-én.

Felhasznált irodalom:

Dr. Borovszky Samu: /szerk/ Nógrád vármegye, Országos Monográfia Társaság, Budapest, 1911.

Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára, Pesten, 1851.

Kempelen Béla: Magyar nemes családok, CD-ROM

Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988.

Dr. Ladányi Miksa: Nógrád és Hont vármegye, Budapest, 1934.

Magyarország földbirtokosai és földbérlői, Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1937.

Mocsáry Antal: Nemes Nógrád Vármegyének Históriai, Geographiai, és Statistikai Esmertetése, Pesten, 1820.

Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendbeli táblákkal, Pest, 1857.

Nógrád megye története I-IV. Salgótarján,

Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái, Budapest, 1897.

Végh József: Borsosberény, Mikszáth Kiadó, 1997.

Róm. kath. templom.

Községháza

Borsosberény.

Hangya szövetkezet

Róm. kath. templom.

Wiener Simon üzlete.

Községháza.

Borsosberény.

A volt Tihanyi kúria

A lourdesi barlang

KOVÁCS T. ISTVÁN

Sári néni vőlegénye

Valahonnét az ország távoli zugából, a mi városunkban járt gyerekkori egykomám, Sanyi. Véletlenül akadtunk össze, nagy volt az öröm, mivel évtizedek óta nem tudtunk egymásról. Mert, hogy kamaszkorunk óta elfújta a szél a mi generációnkat otthonról, az ország különböző sarkaiba. Sanyi természetesen nálunk aludt, s még a pizsamaosztás után is a régi emlékek foszlányait fejtegettük, csínytevéseink történeteit idéztük. Eszünkbe jutott Sári néni, az öreg szomszédasszonyuk is, akitől illenék bocsánatot kérnünk, ha még élne.

A barátoméék szomszédasszonya jócskán benne volt már a korban, s egy ideje magányosan éldegélt a rogyant tetejű, nádfödeles házában. Nincstelensége és magánya terhét a múltból, lánykoráról szóló elbeszélésekkel színezgetve enyhítette. Ezek arról szóltak, hogy annak idején őt mondták a legszebbnek Csátárban, ahonnét rég megboldogult férje egykor, a mi falunkba elhozta. Nyári vasárnap délutánonként, amikor a kapuk elé ültek ki tanyáztatni az emberek, az egykori sok-sok kérőjéről mesélt nekik. Meg arról, hogy a bálban is hiába keresték párját az olyan jó táncosnak, mint amilyen ő volt, akinek dicsérték szép, formás lábait. Az iparos legényekkel járta a keringőt, meg a tangót is, pedig sohasem látott belülről tánciskolát.

Ezen aztán jókat kuncogtak a fiatalasszonyok, akik számtalanszor látták nyáron mezítláb Sári nénit, amint bütykös, öreg lábaival tapossa az út porát. A háta mögött el is nevezték őt csatárlábú Sári néninek.

Ő meg egy időben arról kezdett beszélni, hogy nem jó az örökös egyedüllét. Ha még éjjel kettőkor is ébren hallja a falóra kongatását, arra gondol, hogy tán ideje lenne már megosztani a magányát egy férfiemberrel, aki különben a ház körül is elvégezné a nadrágosoknak való munkát.

-Na hiszen! - kacarásztak egymás közt a menyecskék: - Jól lejárhatja a csatárlábait, míg talál valakit magának.

Ám hiába kételkedtek, mert egy idő után, mind többször láthattak meg az udvarán valami nadrágos embert tenni-venni, rendezkedni. Aztán egy szép napon arra lettek figyelmesek, hogy sürgés-forgás támadt a házban, s egy kisebb menet elindult a templom felé, hogy pap előtt is szentesítsék az elhatározott holtomiglan-holtodiglant. Meg, hogy még lakodalom is lesz. Vénségére! Nahát!

A gödörparton lakó Julcsi nénénk lelkivilágát meg az a hétköznapi filozófia birizgálta, hogy hát igaz: Vín lúra kell a cifra kantár. Azért öltözött ki az agg menyasszony. Hát jól van, de legalább azt a kalapot, meg a fátylat ne tette volna a fejére. Hát, hogy néz az ki, az ilyen vénségen!

Gergé bátyánk, a varrógépe mellől kíváncsiskodó szabómester pedig azt motyogta a bajusza mögött somolyogva, hogy lám, milyen írgy és gonosz ez a falusi nép, de azért neki is az járt az eszébe, hogy tán valami tréfát kéne csinálni.

Sanyi cimborám és én tízévesek lehettünk a nagy esemény idején, mikor az ő két bátyja nagy röhögés közben készülődött arra a pillanatra, amikor a templomból visszatérő menet befordul az utca sarkán. Ők a ház végénél, a magas deszkakerítéstől takarva, de nem túlságosan rejtőzködve álltak fel. Zsiga, az idősebbik, egy mosófazekat választott ki nagydobnak. Imre, a középső fiú, két nyeletlen, rozsdás kapát adott Sanyi kezébe, hogy majd azokkal cintányérozzon. Ő maga pedig a kanásztülkkel készült a násznép fogadására. Nekem már nem jutott szerep, csak tanúja lehettem, hogy a visszaérkező, nem túl népes, de jókedvű menet kézben tartott üvegekkel, kulacsokkal feltűnt az utca billegős téglautóján.

Zsiga ekkor egy rövid bottal kezdte verni a fazék mélyen, hangosan kongó fenekét. Sanyi lármázott hozzá a kapák acélos pengésével, Imre meg a tülkkel cifrázta. Nagyjából annak az ismert falusi rigmusnak a dallamára szólt a zene, amit mi gyerekek úgy szoktunk énekelni:

” Sári néni babot főz,
a hátulján jön a gőz.”

A gödörparton meg Julcsi nénénk állt a házuk kapuja előtt és két süttöepsit ütögetett egymáshoz, kurjongatva is hozzá.

- Nahát, ezt a csúfságot! - fakadt ki a menyasszony, hát ezt érdemlem én? A násznagy még nála is nagyobb haragra gerjedt. Felfedezve, hogy a fiúk ott kolompolnak a kerítés mögött, felkapott a földről egy kődarabot és felénk hajította. Zsiga alig tudta elkapni a fejét. A háta mögött csörömpölve törtek darabokra házuk utcára néző ablakának üvegtáblái. A zajra előkerültek a Sanyi szülei is, akik a fejünk fölött suhógó karikás ostorral mondatták ki az ítéletet.

-, „Amit szabad Jupiternek, nem szabad azt az ökörnek” - ebadta piszok kölykei !

Én meg iszkiri! Illa berek, nádak, erek! Futottam haza, nehogy felfüggeszék a vendégjogot, s hazavigyem emlékül azokat a hurkákat, miket Sanyi komám is viselt aztán, még sokáig a hátán. Mert a szülők, kénytelenek voltak valahogy elégtételt szolgáltatni a közvetlen szomszédnak.

Sári nénénk volt már talán hatvanötéves is, amikor özvegyi magányát megunva, életében másodszor lakodalmazott. Az új férjéről, Lajos bácsiról sohasem tudtuk meg, honnét a jött a faluba, de ott hamarosan tekintélyes ember lett. Mint a református templom harangozója, egyben tűzör, a környék legmagasabb templomtornyában töltötte a napját. Annak a négy égtáj felé nyíló ablakaiból figyelte a falut és a határát. Ha valahol felpiroslott a láng, félre verte a harangot, majd kis szünetet hagyva annyit kongatott, ahányadik körzetben, helyi beosztás szerint tizedben, támadt a veszedelem. Ekkor ugyanabba az irányba dugta ki a piros zászlót az ablakon, hogy az emberek tudják, merre fussanak vödörrel, vasvillával a kézben, oltani a tüzet.

Lajos bácsihoz egy kis protekcióval a gyerekek is felkapaszkodhattak a megszámlálhatatlan fagrádicsokon, melyek alatt szédítő mélység tátongott, s nem volt ajánlatos oda lenézni. Mégis megérte az a kis szorongás, amiért kárpótolta őket az alföldi táj madártávlatból kitaruló látványa. Ha tiszta volt az ég, akkor a horizont keleti pereme fölött még a nagyváradi hegyek halványkék rajza is felsejlett a messzeségből. Az a rang pedig, amit Lajos bácsi barátsága jelentett, mindennél többet ért. Az ügyvéd fia még szivart is csent el otthonról, csakhogy elnyerje az öreg kegyeit. A jószívű harangozó meg ha úgy látta, hogy túl sokan kapaszkodnak felfelé a korhadttal falépcsőkön, akkor lekiabált nekik.

- Gyertek máskor, mert már elegenden vagyunk itt.

Csakhogy egyszer az életben minden gyereknek illett felmennie, hogy eldicsekedhessen vele: Ő is volt már a toronyban. Így aztán, mintha meg sem hallották volna, csak másztak felfelé, a harangok alá. Lajos bácsi pedig látva, hogy nem ér a szép szó, ilyenkor arra biztatta a már fentlévőket, hogy állítsák meg őket.

Na de, hogyan és mivel, ha azok nem fogadnak szót? A létrák fokán nem lehet lökdösödni, dulakodni. A kiváltságos megbízottak így inkább nagy röhögés közben kezdték gombolni a nadrágellenzőiket és bő sugárban pisiltek lefelé, savas esővel áztatni az ostromlókat, akik aztán sietve bukdácsolnak lefelé, egymást biztatva a gyorsabb menekülésre.

Sári nénénk is majdnem minden nap megjárta férjura magas hivatalát. Vitte neki a jó ebédeket.

Hamarosan híre ment az utcánkban, hogy ezt a gondoskodást a féltékenység diktálja, mert az kerítette hatalmába, méghozzá nagy erővel az új asszonyt. Erről győződhetett meg Kari is, az utca legvásottabb kamaszgyereke, akit egyszer felfelé igyekeztében úgyszintén megpermeteztek a magasba feljutott riválisok. Csakhogy Kari úgy gondolta; Lajos bácsi ennek az oka és bosszút forralt magában.

- Huvá ballag Sári néném? - szólította meg egyik nap az utcán, öreg szomszédasszonyát.

- Viszem Lajos bátyádnak az ebédet, mer' mán mingyán harangozza a delet.

- Hát oszt, mi jót főzött neki?

- Paszulylevest, meg mákoslaskát, fiam. Mert azt nagyon szereti.

- Nem hiszem én, hogy most is megeszi.

- Mán mír ne enné meg, He?

- Mer' annál jobb a paprikás csirke.

- Azt is szoktam én főzni.

- Az elébb is azt evett Lajos bátyám.

- Hát azt meg hunnan veszed, hé?

- Hát onnan, hogy a toronybúl jövök, oszt láttam, hogy ebédet hozott neki egy fiatalasszony.

- Ne bolondozz mán, Te!

- Nékem elhiheti. Még azt is hallottam, mikor azt mondta a menyecske, hogy lám, huvá fel nem jövök én Kend miatt!

- Ínyre mán, hogy süljön ki a szeme annak a vín latornak! - botránkozott meg végül Sári néni, és azon nyomban árokba borította az ételhordó tartalmát.

-Nem főzök én ennek, még vacsorát se - fogadkozott visszafordulva az útról.

Téli esteiken a kemence oldalát támogató, beszédes asszonyok ezen a történeten is sok-sok esztendeig nevetgéltek a petróleumlámpa halvány fénye mellett.

-Pedig Sári néni amúgy jó asszony volt- jegyezte meg Sanyi, mikor már pizsamában üldögéltünk az ágy szélén.

-Senki sem tudott olyan jó csőrögefánkot sütni, mint ő. Kár volt azért a gyerekcsínyért- sajnálkozott. De hát, ez már késői bűnbánat volt. Az idő kerekét nem lehet visszaforgatni.

Fűnyíró

Kálmán Jenő délutános műszakba járt azon a héten, mikor a kánikula kezdődött, pedig még csak május közepe volt. Az emberek általában a klímaváltozásra panaszkodtak az autóbusz megállóban is, ahonnét a telkükre indultak a hajnali járással. Kálmán is úgy gondolta, hogy még a korai órákban dolgozgat kint egy keveset. Ha a délelőtt tíz óra tíz perckor vissza induló busszal megy haza, még pihenhet is, mielőtt a műszakba kell mennie.

Aznap a fűnyírás tartotta a legfontosabbnak, mert a gyümölcsfák alatt már túl magasra nőtt a gyomokkal vegyes pázsit. Hatszáz négyszögölön nem is lehet pár óra alatt végezni, néhány korareggelt rá kell áldozni a héten- gondolta. Muszáj igyekezni, nehogy valami kósza ellenőrök noszogassák érte, bár parlagfüvet itt nem találnának. A kullancs viszont jobban elszaporodik a nagy gazban. Az sem lenne jó, de legfontosabb, hogy rend legyen. Így látta otthon is. Az öreg nagyapa minden nap végigjárta a szőlősorokat, s ha kinőtt valahol egy szál gyom, menten tövestől kihúzta a földből.

Kálmán Jenő még a telekhatár előtt húzódó közös utat is mindig lenyírta a motoros fűkaszájával. Azt szerette, hogy amikor odanéz a kis kerti házikó teraszáról, úgy lássa a terepet, mintha szép, zöld szőnyeget terítettek volna rá. Pár napig meg olyan a lenyírt terep, mint a símára borotvált férfiarc. A régi öregek egyszerű kézikaszával is ilyenre tudták lekaszálni a ház előtt húzódó árokpart fűvét, de az ő akkurátus kaszasuhintásukat Kálmán sohasem tudta megtanulni.

Az ő kertje előtt húzódó kocsúton ritkán tűnt fel valamilyen jármű. Ezért ott szoktak tollaslabdázni az unokák is, a szép, zöld, sima gyepon, amelyet sűrű vadrózsa, kökény és szederbokrok szegélyeznek. A kaszálás utáni napokban mindig különösen finom szénaillat terjengett mindenütt. Ezt szerette nagyon, meg a csendet. Ide menekült sokszor abból az ideges vibrálásból, amely nem csak a munkahelyén vette körül, hanem általában is. Itt viszont csend volt. Csak a rigók fűtörészek, szarka cserregett, néha egy-egy fácán kukorékolás is visszhangzott az árok túlsóoldala felől. Messzebből a város tornyai köszöngettek, még távolabbról a hegyek zárták a szemhatárt. Itt tölti majd a legtöbb idejét, ha nyugdíjba megy- tervezgette mindig, ezzel a látvánnyal és a hangulattal.

Szeretett a kapu előtt nézelődni. Épp a napokban készült el a fénykép, amint ott áll kézenfogva a kis unokájával, az orgonabokrok virágos tömbje előtt. Sokszor nézett fel a közeli hegy erdőborította csúcsa felé is, mely fölött a legtöbbször fehér felhőalakzatok húztak nyugat-keleti irányban. Épp a szomszéd ország atomerőműve felől jöttek, s olykor beleborzadt a gondolatba, hogy mi lenne, ha odaát valami hiba történe.

Indult a pincébe, ahol a motoros fűnyírót, meg az üzemanyagot tartotta, feltöltötte a benzintartályt, a vágófej orsóján újratekerte a damilt, védőszemüveget vett fel, fejére tette a zajvédő felszerelést, s megrántotta a motor indítózsínórját. A gép nem indult.

-Na persze. Hidegindításkor meg kell szívatózni. Ezt elfelejtettem- jutott eszébe és elvégezte a műveletet. Aztán ismét megrántotta a zsínórt, de a motor akkor is csak egy pillanatig berregett fel.

-Nem ad szikrát. –állapította meg. Kiszerezte és dörzspapírral kipucolta gyertyát, aztán újra próbálkozott az indítással. Most körülbelül fél percig járt a motor. Már emelte volna vállára a tartóhevedert, mikor ismét leállt.

Egy kis ecsettel kipucolta a szűrőt. Még egyszer próbálkozott, de újabb kudarc érte. Ezzel minden tudománya kimerült. Tanácstalanul álldogált a masina fölött. A napsütés közben erősödött, a hőmérséklet érezhetően emelkedett, s attól tartott, hogy aznap már nem tud dolgozni.

Traktor zakatolt a kertkapu előtt. A szemközti telek gazdája érkezett. A pótkocsin vizestartályok sorakoztak. A szomszéd öntözni készült a társával együtt.

-Mindent hoztunk magunkkal, csak locsolókannát nem.- bosszankodott az ember.

-Adok én! – ígérte Jenő és indult a pincébe. A szomszéd nagyon köszönte a segítséget. Rég beszédes viszonyban voltak egymással, mint általában a kerti emberek, akik mindig szívesen mulatták valameddig a dologidőt egy kis diskurzus kedvéért. Ősrégi szokás ez az ő világukban.

-Fűnyírás lesz? -érdeklődött a szomszéd.

-Csak lenne.-panaszolta Jenő. Nem indul ez a vacak. Meg vagyok velük verve. Az elsőt ellopták a garázból. Vettem egy másikat, azt tönkre tette egy napszámos, mikor én beteg voltam. Azt mondta a szerelő, hogy tönkre ment a hengerdugó, aminek a cseréje negyvenezer forintba kerülne. Ajánlotta, hogy inkább vegyem meg tőle ezt a mostanit, hatvanenezerért, s tízezret beszámít a régiért. Megvettem tőle ezt a mostanit. Azóta ezzel is nála vagyok minden nyáron háromszor.

-Mutassa csak?- kérte a telekszomszéd.

-Aha! Ugyanaz a márka, mint az enyém, amivel semmi baj sincs. Maga is a Varga Dezsőhöz jár?

-Ő a márkaszervizes.

-Hát, persze.

-És azt mondta magának, hogy negyvenezer a hengerdugó?

-Azt.

-Nekem meg párezerért ajánlotta. Igaz, én közeli ismerőse vagyok. Nade, vigyázzon vele, mert nagy penge az illető.

-Én meg laikus vagyok. Nekem azt mond, amit akar.

-Mindent megnézett a gépen?

Jenő felsorolta, hogy miket próbált.

-Tartalékgyertyája van?

-Van.

-Próbáljuk meg azzal.

Kipróbálták, de az eredmény ugyanaz maradt.

-Pedig most is a Vargához kell vinnem ezt a gépet, mert más nincs a városban- káromkodta el magát Jenő.

-Ne mondja el neki azt, amit én mondtam.

-Á,dehogymondom.

-Az a baj- kezdte fejtegetni a szomszéd-, hogy az ilyen kis szolgáltató kócerájokban rosszul fizetik a szakembereket. Így aztán ügyeskedéssel pótolják a jövedelmüket.

-Ez megállíthatatlan -értett egyet vele Kalmán Jenő és azzal a példával támasztotta alá kettejük véleményét, amit a kompátkelőnél tapasztalt. A révészeknek is nagyon alacsony volt a fizetésük. Ám amikor ő a kis Trabantjával felhajtott a hajóra és jegyet váltott, mindig megkérdezték tőle:

-Kell magának ez a jegy?

-Ha azt mondta, nem, akkor másodszor, harmadszor is eladták. Aztán a társaikkal megosztottak a többlet pénzen.

-Akinek ma tízmillió forintja van, az százat akar. Ha a szomszédnak Toyota autója van, a másik Land Roverre kuporgat, hogy ő különbnek látszódjék.

-Minél gazdagabbnak lenni, mert ez az egyetlen életbiztosítás.-tette hozzá Kálmán Jenő. Máskülönben csak bérszolgák vagyunk, akár géplakatos valaki, akár vezérigazgató, mert a tulajdonos bármikor elcsaphat bennünket.

-Nade, mi kit csaphatunk el és kit csaphatunk be?-nevetett a telekszomszéd, majd sajnálkozva, hogy nem tud segíteni, kezét nyújtott.

-Megyek, hogy haladjak a dolgommal.-mondta, és eltűnt a növényei között.

Kálmán Jenő pedig hazaszólt a mobiltelefonján a feleségének:

-Gyere ki a kertbe a kocsival, mert szervízbe kell vinni a gépet.

-Már megint? Több pénzt visz el az a fránya kert, mint amennyi haszna van! -csattant fel az asszony.

Ezen kicsit összevesztek, de azért egy félórán belül megérkezett. Vítették a motoros fűnyírót.

Amikor Kálmán két nap múlva érte ment, a szerelő azzal a kérdéssel fogadta, hogy akar-e tőle másik gépet vásárolni.

-Miért?-kérdezte rosszat sejtve.

-Mert tönkrement a hengerdugó. Helyette újat kellene beszerezni, de csupán az alkatrész maga negyvenezer forintba kerül.

-Kálmán Jenőt előtötte a forráság. Már megint a hengerdugó? -kérdezte éles hangon. Na, adja csak ide a gépemet! Majd elviszem a fémgyűjtőkhöz, ahol megveszik kilóra.

-Nekem mindegy.-vont vállat a szerelő és leakasztotta a fűnyírót.

-Tessék.

-Kész van? -kérdezte Kálmánné, mikor Jenő megjelent a parkolóban.

-Csak én vagyok kész.-válaszolta.

-Hát a gép?

-Fuccs.

-Hát, pedig, újat nem tudunk venni.

-Talán részletre.

-Már azzal is a fejünk tetejéig vagyunk. Tudhatod.

Jenő még éjszaka is azon gondolkozott, hogy honnan lehetne elvenni legalább húszezer forintot, hogy a kezdő összeget kifizessék, aztán a banki bürokrácia útját végigjárják a hitelért. Napokig látogatta a különféle márkaboltokat. Az árak felől érdeklődött. Látott gépet hetvenezerért, százerért, de akárhogy számolta, képtelen lett volna ennyi pénzt öszszedni. Sokszor látott az utcán dolgozó, útszegélyeket, árokpartokat kaszáló közmunkásokat. Négyütemű gép duruzsolt a kezükben. Ha neki egyszer ilyen gépe lehetne! Söpörni vele a fűvet, érezni a damil alatt szétomló fű friss illatát. Sajátos élvezet ez is, mert minden munkában meg lehet találni a szépet, ha az ember szívesen és jól csinálja. De egy ilyen jószág, amivel ezek dolgoznak itt az út mellett, neki egyhavi nettó keresetébe kerülne. Harmincegy napig csak a gépért fizetne, mintha addig nem költene egy falatot sem élelemre, s nem fizetné ki a számláit, kalkulálta lehangelődve.

Az asszony meg folyton azt hajtogatta otthon, hogy rég el kellett volna már adni azt a kertet.

-Nade, a friss eper, meg a cseresznye, a sok téli befőtt, a zöldség! Az ugye jó? Különben is. Ki vesz ma telket? Ez már más világ. Más nemzedék nőtt fel. Nem érdekli őket a föld. Nem is értenek hozzá- érvelt indulattal.

Gyakori esők öntözték az egyre bozontosabbá váló kertet. Megpróbálta kézikaszával rendbe tenni, de mivel korán elkerült a faluból, nem tudott jól bánni a régi szerszámmal.

-Késő van már ahhoz, hogy ezt megtanuld. -szólította meg Nagy Dani, a fuvarozó, aki éppen arra járt a teherautójával és meglátta a kinlódását.

-Mit csináljak?- tönkre ment a gépem.

-Megnézhetem?-kérdezte Dani.

-Otthon van.

Este eljövök hozzátok és átviszem a barkácműhelyembe.

-Vigyed, ha akarod.-egyezett bele Kálmán azt gondolva, több kárt már úgysem tehet benne.

-Na, nézz ide.-mutatott másnap Dani egy kis vékony, műanyag csövecskét, aminek az oldala vízszintesen végig volt hasítva.

-Nem adagolta rendesen az üzemanyagot. Ezt könnyen tudtam pótolni. Ennyi az egész, próbáld ki.

A motor felberregett és folyamatosan dolgozni kezdett.

-Hát, ez tényleg jó. -állapította meg örömmel Kálmán, akivel madarat lehetett volna fogatni.

-Mivel tartozom neked?

-Gyere velem. Hozd a masinádat és a garázsom előtt nyírd le a fűvet.

-Szívesen, de azon felül?

-Na, egy üveg sört. Azt még elfogadom.-nevetett Dani és fogadkozott, hogy ha legközelebb kispályás meccset játszanak a klub udvarán és az ellenfél csapatában megint ott lesz az a szélhámos Varga, akkor ő azt bizistók úgy lerúgja, hogy legalább két hétig sántikál majd.

-Ritka madár vagy te pajtás, ebben az elvadult erdőben!-veregette meg a vállát Jenő. Akkor már a második üveg sörnél tartottak.

NYÍRFALVI KÁROLY

FORMÁTLAN SZÖVEGEK

részletek

[PERON] *Nagybátyám emlékének* Itt állok ólomnehéz léptekkel mérhetetlen közelségben, hogy már látni sem bírtok, nincs erőm indulni. Szavakra szakad a hosszú fonál, az előszobára gondolok, ahogy ajtót nyit, a hihetetlen rendre, a porszívóra a kezében. Aztán a kalapácsra, a szögekre, valamit mindig megjavít velük, jó sokat belever, hogy már örökös darab, miképp a jelenléte.

Hétvégén töltött paprika, mellé madártej, üvegből sör a forró nyárban a műhelyben két biciklijavítás között .

A majré emléke is meglegyint a hátsó ülésen, miközben levágja a kanyarokat vidáman a hegyi utakon hazafelé.

Ezekre gondolok, szívemből szögek állnak ki, mert ő elment, én pedig indulni nem tudván nem engedem el oda, honnan nincs visszaút...

Itt állok ólomnehéz léptekkel mérhetetlen közelségben, hogy már látni sem bírtok, nincs erőm indulni.

[VAD, REGÉNYES KERT] Mert szó szerint érti teremtményeit, polcokat hurcol a kertbe, útvesztőt épít belőlük, estébe hajlóan kihordja könyveit, és elhelyezi valamennyit a maguk sajátos rendjében.

Olykor kiül az ég alá, mikor még kisebb felhők kergetőznek a nappal, kiválaszt egy testesebb darabot, felüti, becsukja, leül, újabbat választ, szigorúan csak regényeket.

Földjét felveri a gaz, tovább olvas az opálos időben, mintha nyílna, zárulna is a vadregényes kert, amikor első könnye a papírra hull, akár egy esőcsepp.

Nem tudja kiért, állnak a fénnel átszőtt csarnokban, szorosán a lift előtt. Így indul, valamit biztos jelentenie kell.

Lapozgatni, nézelődni, nézegetni a nagyobb betűket a kert mélyén volna jó, hogy megértse végre a jeleket: könnyeit, és hogy minden életre kel, a lift, az álomszerű alakok, ahogy elfolyósodnak épp a tisztító esőben.

A száraz leveleket már nem gyűjtja meg, pergő ujjakkal továbblapoz, mielőtt lerogyna végleg az utolsó padra, hogy úgy írjon, ahogy olvas, úgy olvasson, ahogy írva van, és azt, ami neki mondd valamit. Minden más hanyatló virág...

[MATTRA SZÁRÍTVÁ, ELUTAZÁS ELŐTT] Mint kinek tartása nincs már, vagy elveszett félúton kihagyott részlet vagy csupán történik akár nélkülöd is. Állsz a félig kinőtt hosszú kabátban esetlen, némán csüggedt tartásban, hajadba kap a szél, arcod szép és sajnálni valóan másban keresed önmagad. Szép a kabát, az összes félbehagyott mozdulat, kissé kopott a tekintet, ahogy fedi majdnem a gallér, elnyûttek a színek s az estébe hajlott aprócska tér, ahogy állsz ott kiagyaltan és mereven kissé drámai, kissé komikus, kissé olyan, mint szűz kezek a végső pillanatban, ahogy belülről kifordítod magad, mint szelíd farkas vagy vérszomjas bárány.

Vajon mire készülsz és hogyan? Még csak döcög a vonat, még leugorhatsz vagy éppen föl, ha kihúzod magad, leszel, aki éppen vagy, aminek látszol, látszanál egy épp csak elképzelt, elszietett felvételen...

[AMIKOR HÍVNAK] Amikor hívnak, három napja esik, a vonalak beáztak, ronggyá váltak a szavak a keskeny csövekben, a tér ereje elfogyott, s csak a jelek küzdik át magukat a víz függönyén.

Nem haboznék indulni, vagy kóborolni, míg odaérek az ismeretlen célíg, ahol majd átveszik, mindazt, mi terhel és fölösleges.

Ezt a könyvet is megvettem kétszer, nem, mert tudtam, hogy esetleg összejövünk, majd szétválunk, hanem hogy utána is meglegyen, ha elmegy az egyetlen, ki elvisel, és megtűr.

Neve a könyvekben.

Először akkor, mikor frissen megpillantottam a kirakatban, másodszor évekkkel később többszörös áron, mikorra megfeledkeztem róla, hogy amikor címétől lúdbőrzik minden idegem, felbukkanjon mindenhol, és címével is kettőzzen szégyenem.*

Elveszíténém, ha tudnám, kihez kerül véletlenül, s hogy ott jó helye lesz.

Amikor hívnak, ezeken tündööm, várva, nevezzék meg a helyet, az időt, a módot.

A kalandok szerény visszhangjára rég süket vagyok.

*Stephen Spender: Kettőzött szégyen

[ÚTSZÉLI JEGYZET] *Itt éltek közöttünk* (Nógrádi Gábor) Miért holtában látom először?

Eddig lakásban tartották, kiszökött egy óvatlan pillanatban, mindjárt neki az első autónak? Fekszik, kiterítve, mintha aludna a nyáresti napnyugtában. Tüskés nyakörve sem védte meg az erő elől. És bár szóltak, letűnt korok hőse egyre késik, nem jön. Elvégzi munkáját az eső, a szél, a bogarak, annyi volna: felnyalábolni, hogy majd múljék el csendben a föld alatt, de nem jön kinek dolga volna méltó módon az égi vadászmezőkre küldeni.

[SZELÍD SZEMBEN...] *A játszótéren ahol írom e verset míg érzem hogy hátbalőnek*

(Gregory Corso) Hervadóban a táj, szétszóratásra törekszik fa, bokor, szétmálló tetemek a döngkút mélyén. A magasabb érdekek idehívnának, ha győzném szóval, mosollyal. Arcuk nincs, követeik magasról néznek fel rám. Nem bonyolódnék bele, ha maguktól dőlnének ki a fák, semmilyen lételem nem teremne a föld, ahogy megikrásodnak szájban a szavak, betűk a papíron. A vihar is csak hosszan kitarított üvöltés az arctalan, nyugodt erővel szemben. De látom rezdülését a fojtott dühnek, a hatalmaskodó félelemnek. Ha hinni tudnám, tartásom több pusztá féltett büszkeségnél, s hogy van okuk meghúzódni a maguk tákolta félhomályban, lennék egyedül is szembeszél, ki nem henyél, arcukba szórja szennyes, piti ürüléküket. De csak a három pont marad, és nagy-nagy bátorság a papíron. Szavak, hogy legyen mit kitörölni. Én jó vagyok, ne figyeljetek énrám, csak magatokra, az arctalan csendben, hol minden vetített árnyék s minden árnyat megfigyel önmaga árnya, míg vissza nem sejtjesül egyetlen szóvá: félelem, és árnyává: hatalom.

[MENEDEK] Kezedből kiesik az olló, nem akarja, hogy elvágd életed fonálát, kezedből kiveszik a tollat, nem akarják, hogy rendelkez sem most, sem máskor; a terhelő adatok elszállnak a széllel, bár a papír is megrohadt mélyen a földben. Kezedből kiveszik az ásót, másik könyvet tesznek eléd, szelíden vezetik kezed a betűk felett, hogy azt olvasd, úgy, ahogy a papíron látod. Álmodban írtad, benyugtatózva. Jót akarnak neked, de nem tudhatsz róla.

[NYUGODT HALOTT] Még csak messziről láthatnak, még nem tudják jövetelem pontos célját, de már ott állnak cövekegyenesen, tisztán, akár az állatok.

Őrzik az először vágott lételem, az egyetlen téli táplálék forrását. Miféle vidék ez, ahol alig fénylenek a csillagok, akár szájban az utolsó falat hajnaltájt az utolsó forduló után, vagy az első előtt?

Elmúlik ez is, addig meghúzom magam. Amikor szelíden újra támad a természet, a folyóparton állok, alkonyodik, a víz tükre csendes, lenézek a csillagokra, a lékvédelem sürgő tisztjeire gondolok.

Eltakarodtak, itt hagyva maguk után a néptelen folyót.

SZÁJBELY ZSOLT

furcsa délután

a valóság az utcákon fekszik mozdulatlan
mondom én ki e sorokat írom éppen
beszélék hozzád szavakat suttogok mielőtt végleg fölébredsz
szimbolikus éjszakák elnyúló természetessége múltán
levegőért kapkodva egy feltételes képernyő mögött

versnek hazudott betű-halmaim közül vajon hánynak
adatik meg a végső gyönyör-a tűz lány domborúsága
itt ülök ingatag szélem kőkemény ölében pihelve
s csodálom az árnyak művészi büszkeségét
fejbőröm vonalát fehérre izzítja egy kósza Napsugár

mostanság a tükrök szemére hályog kúszott
tizenkettedik sorom kezdem s még semmit sem sikerült
összekaparnom csupán megrajzolt képeket
furcsa délután hat óra lesz pár pillanat múlva
földre hányt ingemen kirajzolódik a holnap első gyűrődése

SZÁZDI SZTAKÓ ZSOLT

Apokrif

Első álm

A pusztába kiáltott szó...1

„Én vagyok a pusztába kiáltott szó1, amelyről a próféta jövendölt!2 Készítsétek az Úrnak útját3, és egyengessétek ösvényeit4, mert hamarosan jön utánam valaki5, és ő olthatatlan tűzre veti a bűnösöket6, kiirtja a búza közül a polyvát, hogy az Úr kenyere egészséges legyen és tápláló!7 Jöjjetek hát hozzám, bánjátok meg bűneiteket8, és én megkeresztellek titeket.9” János szavai elhaltak, és ő körülhordozta a tömegben10 szilaj tekintetét, amelyben a próféta tüze lángolt11. Senki nem volt a tömegben12, még a legelvetemültebbek közül sem13, aki ne hitte volna, hogy János a szívekbe lát14, és meglátja ott a gonoszságot, bármennyire titkolják is azt15.

A próféta szaváról2

Illés óta nem támadt próféta Izráelből11, és a nép már kezdte azt hinni, hogy Isten elhagyta az Ő választott népét2, amikor János elkezdte Júdea falvait és városait járni3, és szenvedélyesen hirdette, hogy közeleg az Ő országa4, és térjenek meg bűneikből5, és a megtérés jeléül vízzel keresztelte meg őket6. A nép tódult hozzá, ahol csak megjelent, Jeruzsálemtől a legeldugottabb faluig7. Az asszonyok félretolták a tűzhelyen a félig kész ételt8, a férfiak odahagyták munkájukat9, és siettek a piactérre, hogy meghallgassák Jánost10. A gyerekek pedig csapatokba verődve, Istent dicsőítő himnuszokat énekelve követték őt mindenhol11.

János szava3

A tömegben ott állt ő is1. A ház tetejéről, ahol éppen dolgozott, még jókor észrevette a falu felé közeledő Jánost2, és félbehagyta a munkát3, hiába fenyegetőzött a gazda, hogy nem fizeti ki az aznapi bérét4. Ha azt hitte, hogy a piactéren majd ő lesz az első, csalódnia kellett5, mert ott már voltak olyanok6, akik láthatólag nem a faluról falura járó árusok portékái közt bámészkodtak7, hanem arcukról leolvasható volt a várakozás feszültsége8. Az árusok is csomagoltak9, talán megsejtették, hogy fontosabb dolgokról lesz itt most szó, mint az ő kelméik, edényeik, szerszámaik10: „Ti azt hiszitek, hogy én vagyok az, akiről most beszéltem nektek11 – szólalt meg ismét János. Tekintetével mintha igézni akarná a és én még arra sem vagyok méltó, hogy a saruját megoldjam14...”

Kábán ébredt és rosszkedvűen, mint az utóbbi napokban szinte mindig. Betegsége gyanakodott. Rögtön el is rohant a barátjához, aki az egyik legjobban felszerelt kórházban volt orvos. Miután tetőtől talpig kivizsgálta, azt mondta, hogy semmiféle patológikus elváltozást nem észlelt. Ismerte a kacifántos orvosi nyelvet, hogy még azt is milyen körmönfont módon közlik veled, ha netán halálos beteg vagy, ezért hát rákérdezett:

– És nem patológikusat?

A barátja elnevette magát.

– Azt egy emelettel feljebb kezeljük, a pszichiátrián... – majd komolyan hozzátette: – Nem nyomaszt valami, nem vagy mostanában stresszes? – majd meg se várva a választát, továbbküldte egy pszichiáter barátjához.

Ahogy a hatalmas üveg/acél monstrumban kóválygott, arra gondolt, vajon nem a MINOTAURUSZ labirintusa ihlette-e meg a tervezőt, amikor olyan épületet tervezett, ahol évekig bolyonghatna a szerencsétlen halandó anélkül, hogy a kijáratnak a közelébe kerülne, ha nem volnának a falakra festett piktogramok.

Még így is nemegyszer volt kénytelen útbaigazításért megállítani valamelyik egyik osztályról a másikra siető nővért, vagy tolókosiban beteget toló ápolót. Találkozott egy nővéregyenruhába öltözött fiatal lánnyal is, aki elmélyülten tanulmányozta a kezében tartott térképet... Aztán, mikor már kezdte azt hinni, hogy végképp eltévedt, egy kanyarból kilépve, hirtelen a szeme elé került az iroda, ahová a barátja másfél órával ezelőtt küldte. A georgeclooney-s kinézetű pszichiáter épp akkor lépett ki az ajtón, amikor ő a feliratokat böngészte: DR ILAD YAHAVI pszichiáter

– Már vártam, Jichak jelezte, hogy jönni fog, de most sajnos nekem kell elmennem – és mintegy igazolásul megkocogtatta csuklóján az órát.

Mikor szabadkozni kezdett, hogy eltévedt, a másik leintette:

– Én már három éve dolgozom itt, de még mindig vannak az épületnek olyan részei, ahová kísérő nélkül nem merészkednék... Tudja, nekem most csoportterápiám van... ha akar, elkísérhet, de itt is megvárhat.

Rövid gondolkodás után úgy döntött, hogy inkább elkíséri. A pszichiáter rendkívül közlékenynek bizonyult, s ő rövid negyedóra múltán máris úgy érezte, mintha hosszú évek óta lennének barátok. Végül is kibén bízson az ember, ha nem a pszichiáterében, az ateisták gyóntatójában, töprengett, és beszélt neki azokról a bizarr álmokról, amelyek mostanában rendszeresen visszatérnek, utánuk pedig az egész napja nyomott hangulatban telik el.

– Mint valakié, aki érzi, hogy nem a megfelelő helyen van, de nem tudja, hogy mi az ő megfelelő helye.

– Bizarr álmokat mondott az előbb?

– Igen. Ön minek nevezné, ha zsidó létére keresztényekkel álmodna?

– Ne feledje, hogy mégiscsak a Szentföldön vagyunk. A hely szelleme, a genius loci. Három világvallás is kötődik ehhez a helyhez, itt vannak a gyökereik. Elcsodálkozna, ha elárulnám, hogy mennyi hasonló esetem volt már. Turistákkal, akik itt ébredtek rá, hogy ők Jézus reinkarnációi. Aztán szektát alapítottak, és máig is vígan élnek. Az se számít, hogy valaki zsidó létére lesz keresztény, hiszen Jézus tanítványai is zsidók voltak.

– Igen, de én még különösképpen vallásosnak se mondanám magam.

– Az nem számít. Az emberek általában nem hívőkként születnek, hanem azzá válnak. Ezt nevezik megtérésnek. Nem sok ideje volt rá, hogy elgondolkozzon a másik szavain, mert a lift zökkenve megállt a földszinten, kinyílt az ajtó, és előttük feltárult egy hosszú folyosó, amin végig kellett menniük. Ennek a végén volt a szoba, ahová igyekeztek. A valóság irrealitása. A szobából rá lehetett látni a parkra. Az ablak pont egy mesterséges vízesésre nézett. Az volt az ember érzése, hogy nem is ablak, hanem egy hatalmas képernyőjű plazmatévé, amin a betegek megnyugtatóására most egy mesterséges vízesés látható. A vízesés elé pad volt állítva, most is hárman ültek rajta. Középen egy burnuszos, öreg arab, aki a botjára támaszkodva, megbabonázva nézte a vízcseppek és a napfény játékát. Az ablak nyitva állt, az egyik fán madár énekelt teli tüdővel. A kép annyira idilli volt, hogy aki belépett a szobába, annak a pillantását óhatatlanul magára vonzotta és rabul ejtette a látvány. A szobában heten váraakoztak. Valamennyien megbűvölve nézték a vízesést, de csak addig, amíg ők be nem léptek. Azután már minden szempár rájuk szegeződött, és követték a mozdulataikat. Megannyi zavaros és zavart tekintet, amely a pszichiáterre bizalommal tekintett, rá pedig úgy, mint valami betolakodóra, akinek a kedvenc foglalatossága esetleg tizenkét éves kislányokat molesztálni. Úgyhogy a pszichiáter kénytelen volt őt bemutatni, mint egy barátját, aki elkísérte, mert kíváncsi a csoportterápiára. A kedélyek csak ekkor nyugodtak meg. Nyolc széket számolt össze körben elrendezve, minden széken ült valaki, az egyiket kivéve. A pszichiáter most intett neki, hogy ő is üljön le a fal melletti székek egyikére, maga pedig helyet foglalt a nyolcadik széken. Ő az ajtóhoz legközelebbi széket választotta, ahonnan az egész csoport a látóterében volt, és megpróbált annyira észrevétlen maradni, amennyire csak tudott. A másik még útközben elmagyarázta neki, hogy ezek a fiatalok drogfüggők, többségükben a kórház betegek, de páran kintől is járnak be. A legfiatalabb köztük tizennégy éves, a legöregebb harminckilenc. A kinti képbe most egy ápoló lépett be, és megkocogtatta az öreg arab vállát, aki annyira elmerült a látványban, hogy teljesen kizárta a külvilágot. Az öreg arab felrezzent révüléséből, csodálkozva nézett körül, majd megpillantva az ápolót, bólintott, mintha pusztán a megjelenésével a másik valami mulasztására figyelmeztetné, és hagyta magát elvezetni. A jelenet alig tartott tovább tíz másodpercnél. A többiekéről, akik ugyanazon a padon ültek mindvégig ugyanazzal a szobormerevséggel, ahogy odaültették őket, tudta, hogy egész addig fognak így ülni, amíg értük is nem jön valaki. Visszatért a szobába, ahol a drogfüggők éppen arról beszéltek, mit is csináltak a legutóbbi találkozásuk óta. Egy lány beszélt, akinek a haja a szívérvány minden színében pompázott, testének a legkülönbözőbb pontjain tetoválások voltak, a karján pedig hegek árulkodtak arról a hányatott életről, amit eddig megélt. Szomorú szemei riadtan rebbentek meg, valahányszor a nevére szólították:

– Sarah, mire gondolsz most?

– Kislánykoromban arról álmodoztam, hogy híres színész nő leszek. Állok a rivaldafényben, a közönség ünnepel, a férfiak szerelmesek belém, a szerelmükkel üldöznek. Én azonban elérhetetlen vagyok, mert az én szívemben csak ő van. Ő, akitől az első adag heroint kaptam, és akivel együtt repültünk... Aztán már csak arról álmodtam, hogy meglegyen a következő adagom, és ezért mindenre képes voltam. A barátaim pedig közben sorra mentek el, mert a kábítószer kegyetlen istenség, égő áldozatokat követel... egyszer aztán ő is sorra került, és akkor én ültem a kórház folyosóján, és képtelen voltam imádkozni, mert nem tudtam, hogyan kell imádkozni.

Elhallgatott, és látszott rajta, hogy lehetetlenség tőle várni egyetlen további szót is. Hallgatta a lányt, és hirtelen elfogta az a rossz érzés, hogy ő most egy szakrális összejövetele van, ahol pedig semmi keresnivalója. Igen, olvasta valahol, hogy az őskeresztényeknél volt szokásban a nyilvános gyónás, amikor a bűnösök a gyülekezet előtt vallották meg a bűneiket, és a gyülekezet feloldozása jelképezte Isten megbocsátását.

Egy húsz év körüli fiúra figyelt fel, aki magába roskadva, szótlánul ült a helyén, mintha a többiek ott se lennének, idegesen a kezét tördelte, és a kinti forróságot kifejezetten hűvössé változtató légkondicionálás ellenére is izzadt. A tekintete, akár a csapdába esett vadállaté. Látszott, hogy elvonási tünetei vannak, olyan, mint egy kitörni készülő vulkán. Már látta is, ahogy kitör, és a pszichiáter nyugtatja a dühöngő fiút, miközben észrevétlenül megnyom egy gombot, amely a közeli pszichiátriára jelez. Rövidesen két markos ápoló ront rájuk, és elhurcolja a szerencsétlent, aki közben habzó szájjal egyre üvölt, hogy hagyják őt.

A narkósok közt persze kitör a pánik, mint mindig, ha a drog hatásával kénytelenek szembesülni. Egyesek hisztérikusan zokogni kezdenek, mások pedig dührohamot kapnak. Kényszerítette a fiút, hogy nézzen a szemébe, amit ő persze nem akart, a tekintete úgy verdesett, mint riadt madár a hálóban. Végül azonban az ő akarata fölébe került a fiú akaratának, ami nem volt nehéz, mivel a fiúnak már rég nem volt önálló akarata, minden tettét a szer irányította. Csak egyetlen dolog tartotta még életben, hogy hozzájusson a következő adaghoz, és ha ez nem sikerült, akkor nagyon szenvedett. Ide is a kétségbeesés hozta el.

Dehogyan akart ő igazából leszokni, csak remélte, hogy itt kaphat valami gyógyszert, amivel enyhíthetné kínjait. Már két éve próbálkozott, de nem volt elég erős, mindig visszaesett a mámor rabságába, úgyhogy már a próbálkozást is feladta. Mikor észrevette, hogy csapdába esett, egy nálánál hatalmasabb akarat befolyása alá került, arcára kiült a rettegés, és megpróbált fellázadni. Szeretett volna kiabálni, hogy hagyják őt békén, ő csak el akar tűnni innen, de a száját hiába nyitotta kiáltásra, csak tátogott, mint a partra vetett hal, és a torkából mindössze egy alig hallható, nyüzszítő hang jött ki, mint mikor rálépnek a kölyökkutya lábára. A csoportterápia véget ért. Megjelentek az ápolók, akik visszavezették a drogosokat az osztályukra, mások pedig a pszichiáter körül csoportosultak, hogy írja alá az igazolást a terápián való részvételről. Lassan azonban ők is elszivárogtak, mint eső után a víz a sivatag homokjában. Mire feleszmélt, egyedül maradt a pszichiáterrel.

– Tudja, csak kényszerből vesznek részt a terápián, a többségük itt szembesül először a kábítószer hatásával, amikor sikerül valamelyiküket megnyitnom. Nem lehet kellemes érzés hallgatni, amikor valaki közülük arról beszél, mit csinált belőle a kábítószer... – magyarázkodott, és az órájára pillantott:

– Én most ebédelni megyek. Velem tart?

Meg se várva a választát, elindult, ő pedig követte, mert pánikba esett a gondolatra, hogy kárhozott lélekként fog itt bolyongani az idők végezetéig.

13: 00

Beléptek a hatalmas étterembe, ahol egyszerre több százan étkezhetnek, és minden mozdulat olyan gépiesen kiszámított volt, hogy az embernek az volt az érzése, mintha valami tudományos laboratóriumba csöppent volna, ahol a tudósok az egyik legbonyolultabb emberi tevékenységre, az étkezésre próbálják megtanítani a robotokat, amiket egy dizájnér emberszabásúra tervezett. Ezen az emeleten még három ilyen étterem volt. Majd félórát álltak a sorban, míg az unott arcú kiszolgálólány a tányérjukra lapátolta a birkacombot rizskörettel:

– Figyeltem ám magát a csoportterápián, és rögtön észrevettem, hogy mit csinált azzal a fiúval. Beninek hívják, csak ritkán jelenik meg a foglalkozásokon, de olyankor mindig kalamajkát okoz... Hm, nehéz eset. Most is ettől félttem, de maga lecsillapította. Különleges képesség, gyakran szokja alkalmazni? – tettetett közönnyel hangzott el a kérdés, de rosszul játszotta szerepét, a hangja remegett. Megrázta a fejét, hogy nem akar erről a témáról beszélni, és próbált az ebédre koncentrálni, ám amaz nem adta fel ilyen könnyen:

– Régóta tud erről a képességéről?

Igyekezett tömondatokban válaszolni a kérdéseire, de annak érdeklődését annál jobban felcsigázta, minél kurtább válaszokat kapott. Kezdett az a kényelmetlen érzése lenni, hogy egy kihallgatás résztvevője. Azt el kell ismerni, hogy a másik tökéletesen alakította a szerepét, így észre se vette, mikor tért át a tömondatokról a folyamatos beszédre. Elmondta, hogy ellenséges területen vezetett egy őrzőjáratot, amikor teljesen váratlanul palesztin fegyveresek csoportjával kerültek szembe.

– ...ők ugyanúgy meglepődtek, és féltek is, ahogy mi. Fialatok voltak, nagyon fiatalok, szinte még gyerekek, ahogy mi is, és ők se akartak még meghalni...

– Szinte csak megszokásból emelték lövésre a fegyvereket, de egy pillanatig mindkét fél habozott. Ez a pillanat elég volt neki megakadályozni, hogy mindenki meghaljon. Akkor persze még nem tudta, hogy ez miatta történt, csak a harmadik hasonló eset után kezdett gondolkodni, és tett egy próbát a társaival.

Az elbeszélés láthatóan felajzotta a pszichiátert:

– Tudja, az egyetemen van egy kutatócsoport, és pont ebben a témában folytatunk kutatásokat. Szívesen megvizsgálánk magát is.

Erre már nem volt mit tenni, határozottan visszautasította az ajánlatot, és egy sürgős elintéznivalóra hivatkozva, amiről eddig teljesen megfeledkezett – „...tényleg megfeledkeztem róla, higgyc el...” –, faképnél hagyta a pszichiátert. Persze, nem volt semmi dolga, csak pánikba esett, hogy esetleg kísérleti nyúlak fogják használni.

11: 10

Hazament, és bezárkózott a lakásba. Sorra járta a helyiségeket, a konyhából a nappaliba, a nappaliból a hálósobába, a hálósobából az előszobába, az előszobából a konyhába, a konyhából a nappaliba, a nappaliból a hálósobába (a fürdőszoba és a vécé kimaradt)... míg meg nem nyugodott. Ott találta magát a számítógép előtt. Bekapcsolta. Egy kattintás, és rákapcsolódott az internetre. Szenvedélyes internetező volt. Éjszakákat töltött a gép előtt. Élvezte, hogy egy kattintással a világ legeldegottabb részeivel lép kapcsolatba. Az internet volt az a virtuális tér a huszonegyedik században, amely a világból egyetlen nagy falut csinált. Míg régen kiültél a ház elé a padra, és szóba elegyedél azzal, aki épp arra jött, most leülsz a gép elé, és csetelhatsz bárkivel, akár a világ túlsó felén.

Belépett kedvenc csetszobájába. NICKDOMOT kereste, akivel órákig volt képes csetelni semmiségekről, míg rá nem bukkantak egy témára, és ilyenkor érkdefeszítő eszmecsere alakult ki köztük. Tudta, hogy NICKDOM is ilyenkor lép be, miután egész nap az apja zöldséges standján árulta a háziasszonyoknak az ebédhez valót. Tulajdonképpen nem sokat tudott róla a nick-nevén és azon a kevésen kívül, amit elárult magáról. De hisz pont azért volt ez az internetes kommunikáció olyan hátborzongatóan izgalmas, mert sose tudhattad, ki ül a másik gépnél. Talán olyan valaki, akivel személyes találkozás alkalmával szóba se állnál, mert közétek áll a rassz, hogy te másként hívod az istenedet, vagy kicsit sötétebb a bőrod, mint az övé.

Mikor belépett, NICKDOM már csetelt valakivel, és éppen egy reggeli élményéről számolt be:

NICKDOM: *...a standunk pár száz méterre van a buszmegállótól, ahol a gyerekek váraoztak. Mikor a robbanás történt a légnymás egészen odáig repítette a roncsokat és a véres testrészeket. Engem is megsebesített egy üvegszilánk... tőlem pár centire egy kézfej hevert, odébb egy tőből leszakadt láb... valószínűleg egy gyereké, mert olyan kicsi volt... Azt hiszem, elveszítettem az eszméletemet... vijjogó mentőautók hangjára tértem magamhoz... mindenütt őrzőngő szülőök, akik a gyerekeiket keresték... nem tudom, mennyi halott volt, a mentőautók alig győzték elszállítani őket... én egy rendőrtisztnél jelentkeztem, de ő közölte velem, hogy a könnyű sérülteket csak a legvégén tudják ellátni.*

JOSEPH HELLER: *Helló NICKDOM!*

NICKDOM: *Mióta vagy itt JOSEPH HELLER?*

JOSEPH HELLER: *Épp elég ideje, hogy képbem legyek.*

NICKDOM: *Tudod, mi Etiópiából jöttünk ide, az Ígélet Földjére, mert az ügynök, aki az áttelepülésünket intézte, azt mondta nekünk, hogy annyi évezred hányattatása után végre minden zsidónak egy helyen kell élnie, az Ígélet Földjén, amit Izrael Istene adott népének. Mi otthon nagy szegénységben éltünk, és tényleg úgy tűnt nekünk, hogy*

az Ígéret Földjére jöttünk, amikor ideértünk. Az apám sírt örömeiben, mikor leszállt a repülőgépről, és megcsókolta a földet. De aztán láttuk, hogy mennyi gyűlölet van itt, ezért a darab földért ölik egymást az emberek. Mi otthon szegénységben éltünk, de szeretetben és békességben, és ez teljesen új volt nekünk. Otthon, ha kellett, az egész falu segített a rászorulónak, és nem számított, hogy zsidó vagy, keresztény vagy, vagy éppenséggel muszlim, itt pedig ferde szemmel néznek rád, ha nem ugyanazt az istent imádod, mint ők...

Az írás a szerző idén megjelent Elbeszélések könyve című kötetéből való.

Folytatása következik. A Szerk.

SZŐKE MÁRIA-MAGDOLNA

Ha az én időm...

- sárkánygyónás

SZOMORÚN ÁRVÁN HAZUDOTT A SÁRKÁNY

- óh kedves szép kirájjány eljön a te időd

kapsz majd tengert csodásat

szép óperenciásat

és aranyalmát hármat

szivedbe pengét: százat

a pusztába nagy házat

koporsót szemfedőt...

mert lennék jó és bátor

megölelnék százszor

szép öledbe temetném

reszkető éjeim

szavadba megtisztulnék

tán lángot sem okádnék

fehér kenyeret ennék

kezedből szenvedőn...

pikkelyes szörnyü testem

levedleném ha kérnéd

szájaddal ha elérnéd lelkek hûs forrását

és kortyot lopnál bátran

s vad véres tündérszájban

életvizét itatnál sárkánytorkomnak mannat

és arcom eltakarnád varázshajadban ím

s az aranybarlang mélyén

nem kénkő szaga szállna

nem rettegés vigyázna

gyáva szolgálhatat

kik áldoznak ha kérem

lelket bús szép éhbéren

koplalnak s lopnak tőlem

sárrkányfüvet vadalamát
gyémántot véres mannát
..de eljön a te időd...
és kitisztul az ég is
és mennybe megyek én is
óh hadd hazudjak kicsit
kedves szép kirájjány
tudod, nem lehet másként
e pokoli ajándék
nem ismer már kegyelmet
mit kedves lelked nyerhet
üvöltő szép menád...
hát lángokat okádok
fortyogó üszkös átkot
virágot nem találok
csak rettegést s mit várok
nem tudom merre jár...
de hallgass meg hát drágám
nagyszemû kis kirájjány...-
ÉS SZOMORÚAN ÁRVÁN
HAZUDOTT MÉG A SÁRKÁNY...

KARAFFA GYULA

Az én füveskönyvem...

Bevezető

Adassék tisztelet odafenn az égben, és jusson megbecsülés ideleln a földön is! Adassék meg minden embernek, hogy élete tapasztalásait összeszedhesse, s ha arra igénye van, s azt mások szívesen olvasnák, akkor leírhasssa. Adassék meg, hogy ezért sem az Isten, sem az emberek meg ne vessék!

Nekem most, mikor hitem szerint többet tapasztalni már nem fogok, most lett igényem, hogy saját meglátásaimat megosszam először csak ezzel a saját füveskönyvvel, aztán gyermekeimmal, ha kíváncsiak egyáltalán rám, majd talán másokkal is, olyanokkal, akikre én is kíváncsi lennék. Hiszem, hogy már nem ragad rám semmi új. Minden, ami egy emberrel megtörténhet e gátlásokkal lefojtott életben, velem már megtörtént. Eztán sem fogom csalni sem magam, sem feleségem, eztán sem fogok embert ölni, mások tulajdonához nyúlni, mert erős lett bennem a gátlás. A gátlás a rosszra. A magam által tapasztaltak szerinti rosszra. Mert mi is a rossz? Csak magamra vonatkoztathatom a fogalmat, s annak jelentését, mert ami nekem rossz, az másnak akár szenvedélye is lehet. Ami nekem bűn, az másnak az élet legtermészetesebb dolga is lehet, s viszont. Igaz, kell lennie egy etalonnak, de ez az etalon megfoghatatlan, és szabályai itt a Földön nem teljesíthetőek. Épp ez a végső konklúzióm e földi élettel kapcsolatban: El kell jutnia minden gondolkodó lénynek oda, hogy felismerje, a világ csakis olyan, mint ő maga. A világ csakis olyan, ahogy ő maga látja, megéli, átéli, végigszenvedi, vagy épp végigszórakozza. Ahogy „a harag is azt rágja, akinél van”*, úgy az öröm is azt boldogítja, aki magáénak vallja, hiszi.

Jó szórakozást!

*Az idézet Hörömpő Gergely református lelkész barátom egyik bölcs mondása volt.

Az élet értékéről...

Gyerekkoromban, a falusi közösségben, rokonaim között ritkán esett szó arról, hogy mi is az élet s annak mi célja vagy. Csak éltük. Ahogy tudtunk. Számomra, pici gyerek számára, ha arra járt a Mikulás, már frenetikusan jó volt az élet. (Ritkán járt arra ugyanis, s ha jött is, a keksz volt a legnagyobb darab a zsákjában.) Ha már az anyám által kirótt napi feladatokat elvégeztem, és elővehettem egy meséskönyvet, vagy egy indiánregényt, magam elé rakhattam egy vajdli paprikáskrumplit, vagy cinkét, s evés közben olvashattam, vagy épp olvasás közben ehettem, én már jól éltem. De jó nap volt az is, ha nem kellett a padlásra mennem kukoricát morzsolni az állatoknak, mert oda felmenni nem szerettem. Mindig azt vártam, a középen álló kémény mögül élém áll apám szelleme, s akkor... nem tudom, mi lett volna. Apám sokadszori kísérletezés után (mikor nem sikerült neki gyógyszerrel, mikor nem sikerült szesszel) megpróbálta a kötelet. (Évek óta feküdt beteg, s nem akarta már tovább a szenvedést viselni.) Az első próbánál észrevette anyám. Aztán 1971 februárjában nem volt otthon, és jól szorult a hurok. A spejzban (nálunk soha nem voltak benne oroszok) tudtunk létrával felmenni a padlásra, anyám csak felnézett a legfelső létrafokról, mikor hazaérkezve kereste, és láthatta a lógó lábakat, a szederjes, oxigénhiányos arcot, apám arcát. (Akkor még nem tudtam, milyen egy akasztott ember arca.) Eltemettük, menni akart. A padlás így lett számomra hét-nyolc éves gyerekként elviselhetetlenül félelmetes hely, pedig ha apám szelleme megjelenik odafenn, biztosan nem vitt volna el, biztosan nem okozott volna nekem kárt, vagy hasonló.

Talán megsimogatott volna. Vagy adott volna egy sípot, hogy hívhassam, ha bajba kerülök. Vagy ki tudja... még nem találkoztam szellemekkel. Ha a padlásra kellett mennem, mindig imádkoztam. A magam módján: Istenem add, hogy senki ne legyen a hátam mögött, rendes leszek, minden munkát elvégzek, szót fogadok. Aztán ledaráltam öt üdvöleget és tíz miatyánkot. Vagy félelmemet ima helyett ösztönösen, babonákkal csillapítottam morzsolás közben ilyesmikkel: Ha ennek a csőnek a csutkája rendesen kiesik a morzsoló száján, nem lesz itt semmi baj. Munka közben mint a törökök, (csak ők háttal) mindig szembe kellett elhelyezkednem a kéménnyel. Ha odébb kellett mennem, akkor megkerültem. Az utca felőli részétől kevésbé féltam, de a kertünk felé eső része, ahol lógott apám, az bizony tabu volt. Egy kezem ujjai elegek lennének hozzá, hogy megszámojjam, hányszor léptem oda életemben. Ám, nehogy azt higgyék, ez a félelem beteggé tett! Épp ellenkezőleg, ekkor tanultam meg, hogy az életben mindent el lehet viselni, és ami egyszer elkezdődött, annak vége is kell legyen! Ez már gyerekként tudatosult bennem, ott, a pócspetri házunk padlásán, és sohasem lehetett olyan rossz feladat, olyan rossz érzés, olyan büntetés az életemben, amit ne e szerint viseltem volna el. És könnyedén! A mai napig így élek, így gondolkodom.

Már kétgyerekes apaként kerültem 1993-ban börtönbe, no nem mint elítélt, hanem mint dolgozó. Elmebetegek közé, olyanok közé, akik felnégyelték, kiszaggatták, lefejezték, összedarabolták, s ezért kényszergyógykezelést írt elő nekik a bíróság. Odabenn is a fentebb vázolt elv irányított, s mondhatom, félelem nélkül kezdtem ott munkába, bár, sokszor elgondolkodtam, milyen érzés lehet a halál előtti pillanat, sokszor éreztem a fájdalmat, ahogy egy beteg mondjuk arcul üt, éreztem a fogaim recsenését, az arccsontom roppanását, a vér ízét, és a vég előtti vonaglást. Persze csak elképzeltem ezt, mert odabenn ezek az emberek, akár a kezes bárányok, olyan szelídek voltak. (A haláltól ma sem félek, a fájdalomtól, szenvedéstől igen. Akárcsak apám.) Míg bent dolgoztam, soha nem hordtam kényszerítő eszközöket, azokat egyszer sem kellett használnom. (No, jó, bilincselni, meg vezetőláncozni kellett, mikor pl. tárgyalásra mentünk egy beteggel, elítélttel.) S a legnehezebb feladatokat, helyzeteket is úgy szemléltem, mint gyerekkoromban, ott, a padlásán. Odabenn sok lerobbant életet, sorsot láttam. Odabenn (élesen megrajzolhatóan, tisztán látható módon) magának az életnek van csak értéke. A holnapnak, a túlélésnek. Minden másnak nincs. Vagy nem akkora. És még tisztábban érezhető, hogy Másnak sincs. Az ego, az én, az önzés oly szépen tetten érhető minden egyes pillanatban, hogy tanítani kellene ideki, milyenek nem szabad lenni akkor, ha normális életet akarunk élni. Jó pár falcossal, önakasztóval, dühöngővel találkoztam benn. Ám, egy sem akarta az életét eldobni, csak jelezni akart felénk, az orvos felé, vagy a társai felé. Aki belehalt ebbe, azon a társai vagy direktte nem segítettek, vagy túl jól végezte a dolgát. Még az a gyerek is ragaszkodott az életéhez, akit Tökölről megmûve hoztak be hozzánk, de egy szál cigiért, vagy csak egy csikkért feltépte a hasát, a friss varratot, hogy látszottak a belei. Aztán bőgött, hogy mentsenek meg, mentsenek meg!

Az emberi életnek egyetlen értéke van, s ez önmaga. (Mindemmellett nem materialista vagyok, ez majd később ki is derül.) A szaporodás, a túlélés, az evés, a munka, mind-mind ezt regéli. Még annak is csak ez az érték, aki aztán eldobja. Renitensek ők, az öngyilkosok, olyanok, akik épp kivételsgükkel bizonyítják a tétel igazát. Apám is ilyen volt, s én megtanultam tőle a leckét: Élni akarok! És már tovább is adtam az életet. Egy fiam, három lányom van!

Arról, hogyan kell élni és írni...

Életemben, de főleg az útkeresésem kezdetén sokszor abba a hibába estem, hogy másokhoz akartam hasonlítani. Hogy én is olyan legyek, mint Jóska, vagy Pista, úgy fésüljem a hajam, (míg volt) úgy beszéljek, úgy viselkedjek másokkal, hogy azonosuljak. Hogy egy legyek a többiekkel, a tömeggel. Miért volt ez a kényszer? Talán, mert éreztem, tudtam magamról, hogy én csak egy vagyok, illetve egyedüli én, saját testtel, saját lélekkel, olyannal, amilyen másnak nincs. És ezt kezdetben rossznak gondoltam. Illetve, másokat gondoltam jobbaknak. (Azért nagy a különbség!) Rosszabbnak gondoltam magam másoknál, hiszen említettem már, ünnep volt nekem, ha leülhettem egy tál paprikás krumplival, meg egy könyvvel és eszegetve olvastam, vagy épp olvasva eszegettem. Meg is látszott rajtam ez, kilók formájában. Aztán ha súlyom miatt nem tudtam felmászni a kötélre lábkulcsolás nélkül, lesújtott rám a tornatanár nádpálcája. Büntetés? Akkor annak hittem. És annak éltem meg. Összeomlott a világ számomra, hisz én nem vagyok képes arra, amire más igen. S csak én nem vagyok képes rá az egész osztályból! Ám a nádpálca hersenése felébredtet.

No, nem arra gondolok, hogy ifjú forradalmárrá változtatott volna, aki megfogadja a pálca suhogása közben, hogy majd jól visszavág, s (háromszor veri ezt kenden Karaffa Gyula vissza) megváltoztatja a világot! Ó, nem! Épp ellenkezőleg, egészségesebben kezdtem magammal foglalkozni. Tisztábban kezdtem magam látni. És többet kezdtem a saját énemmel, szellememmel, lelkemmel foglalkozni. Tanulni, olvasni kezdtem. Még többet. Rájöttem, hogy az embernek vannak korlátjai, amiket átléphet ugyan, sőt, néha át is kell lépni azokat, (Ám, ha át tudjuk lépni, akkor az nem is volt korlát igazán!) de jobb, ha azokat tudomásul veszi s ahhoz igazítja életét. Megtanultam, hogy ha a tanár körmöst ad, vagy nádpálcázik, vagy csak épp istenbarmának nevez, odabenn csak nevessek rajta... Mert ő is csak egy. Olyan. Amilyen. És én nem olyan vagyok. Nem olyan leszek. Ez volt az igazi aranykor számomra, mert ekkor még bármi lehettem volna! Űrhajós, vagy kapitány, (egyik sem akartam lenni, eszembe sem jutott) csak egy biztos, nem olyan, mint mások! Innentől datálom azt is, hogy romantikus álmaimban költőnek láttam magam. Sikeres költőnek, olyannak, aki ír valamit, aztán mások azt mondják, ez igen! Igaza van! Vagy csak annyit, hogy de jó. Mindenevő olvasó lettem irodalmi szempontból. Juhász Ferenc több ezer oldalnyi eposza, verse, verseposza lett a kedvencem, meg minden költő, s míg mások diszkóba rázták ülepüket, én magam odahaza olvastam, vagy motoromra ültem, s egyszer csak Nyíregyházán találtam magam. Magam sem tudom, miért. Faluban éltem, de nem voltam vidéki, falusi. (Nyíregyházi utjaim során rájöttem, városi sem.) Tudtam, hogy bár talán a szülőfalu megtagadásának tűnhet, de nekem nem ott van a helyem. Máshol. Hol? Kerestem. Még most sem tudom, hol van ez a „hazám”. De hogy itt, idelelni azt soha nem fogom megtalálni, az mára bizonyossá vált számomra.

Hogy kell élni tehát? Mintha a költözést várnám. Hogy tudjam, holnap össze kell szednem a cókmókom, s uzsgyi! Vagy cókmók nélkül. Hiába ragadt rám az idők során asszony, négy gyerek, ház, munka... semmim sincs. Még a versek, mesék sem az enyéme. Itt. Írni is így kell. Nem gátat szabni annak, ami fentről jön. Azt nem ferdíteni, nem elvenni, nem hozzátenni. Elfogadni. Én a mai napig nem tudok kitalált történeteket írni, alkalmatlan lennék regényírásra, vagy szkifire, vagy krimire, de alkalmatlan vagyok akár egy novella írására is. Rövid történeteimben leírtak mind-mind a valóság. Megtörtént esetek. Így vagyok a verseimmel, manapság a meséimmel is. Kapom, s csak leírom. Oké, finomítok néha rajtuk, kijavítok egy-egy szót, vagy mondatszerkezetet, de a lényeghez nincs bátorságom hozzányúlani. Élni úgy kell tehát, mintha íránk, s írni úgy, mintha élnénk. Tudósítva. Odaátrol.

Az emberi jellemről...

Általános iskolában az irodalomtanárunk (a mából visszatekintve) minősíthetetlenül beszélt, viselkedett velünk. Ti istenbarmai, hogy a tüzláng égessen meg benneteket, stb, stb. Amikor viszont valami munkával akart megbízni, akkor így beszélt: Kedves gyerekeim, drága virágszálaim, hát tudjátok, hogy szeretlek én titeket... volna egy kis munka. (Ezek a munkák általában a tanári kertben zajlottak, vagy krumplibogárgyűjtés, egy üvegbe kellett gyűjteni s végül elszámolni a munka eredményeként összegyűlt keményfedelesekkel, vagy ásás, kapálás volt.) Órán kívül soha egy rossz szavát sem hallottuk, sőt, papucsként viselkedett, mindenki tudta, odahaza nem ő viseli a nadrágot. A másik tanárom kemény, szigorú ember volt. Mindenütt. Ha valaki nem figyelt, fél kilónyi kulcsosomóját dobta oda hozzá, azt persze vissza kellett vinni neki, no, ilyenkor egy-egy koki volt a jutalom, amit vastag, súlyos aranygyűrűjével adott. Szinte tépte a haját. A harmadik, énektanársága ellenére féldoboznyi kossuth-ot szívott el egy tanóra alatt, ami azért nem semmi, mert a kossuth-ban 25 szál volt. Befüstölte a termet, miközben szolmizáltunk, vagy énekelgettünk. És szerettük az ének tantárgyat. Hogy mi a közös a három emberben? Mindhárom karakter. Egyéniségek voltak, hibáik ellenére, sőt azokkal együtt. Szeretni valók, vagy épp gyűlöletesek, mikor milyen indulat hatalmasodik el az őket megítélőn. Mert az ítélő is karakter, egyéniség, s bizony ő sincs híján a hibáknak. Közös még bennük, hogy más milyenségük ellenére már egy felnőtt társadalom erőszakosságát, brutalitását hozták be a tanterembe, ezzel is felkészítve mindannyiunkat a majdani, ránk váró viszontagságokra. Ám a világ így kerek, ha nem egyenkerekfejúek, vagy épp egyencsúcsfejúek alkotják csak. Ízelítők voltak ezek a tanári viselkedések az emberi jellem gyengeségeiből. Ám, az emberi jellem értékesebb alkotórészei nem a felületes ismeretség által figyelhetők meg az egyénekben, hanem hosszabb távú, akár barátságok révén. Én magam sok pofont kaptam az elmúlt időszakban „barátaimtól”. Olyanoktól, akiket annak hittem. De nem lehetett az barátság, ahol az egyik fél egy félreértés miatt megsértődik a másikra úgy, hogy annak megbocsátani sem tud. Még akkor sem, ha tudván tudja, nem neki volt igaza.

Az ember a barátait nem dobálja el magától „csak úgy”. Ahhoz komoly indokok kellene, s ha ezeket az indokokat nem sorolja fel a sértődős fél, bizony akkor feltételezhető, hogy ő magával van a probléma. Vagy valami ki nem mondott dolog miatt volt az a sértődés, a másik hibája csak ürügyként szolgált a haragvására.

Minden nap lelepleződünk, minden nap új játékokat játszunk. Barátokat veszítünk, nyerünk. Általában csak veszítünk. Kevés az olyan ember, aki mindig, minden élethelyzetben jellem marad! Ha vannak ilyenek mégis, máma már el sem hiszük róluk. Pedig vannak, én is sokat ismerek. Ma már mindenkiről eleve a jellemtelenség a feltételezhető, és ezen belül a jellemtelenség ezernyi, változatos megjelenési formáját hiszi a világ lakossága karakternek, egyéniségnek. A hibák elfogadása az önmegvalósítás leplével takarva, az elfogadás hangsúlyozása, de nem a bűnvallás, a megbocsátás után a jobbítás szándékával, hanem csak úgy, mára mindennaposá lett. Mintha a világ legtermészetesebb dolga lenne a sok jellemhiba, s annak felemlegetése sértené mások szuverenitását. Már ez lett a „világnézet”, és ha a morálhoz, erkölchöz ragaszkodik valaki, rásül a “nem korszerű” bélyeg. Pedig az emberi jellem pozitívumai azok, amik még ma is életben tartják glóbuszunk lakóit. Nélkülük, no meg az Isteni gondviselés nélkül már rég tehenek legelnének a sírjainkon.

Arról, mi az élet igazi élménye...

Nemzedékek nőttek fel, élték le életüket környezetemben olyanok, akik a szomszéd falunál messzebb nem jutottak. Olyanok, akik nem gondolkodtak az életről, a saját életükről, lehetőségeikről, korlátoltságukról, vagy szabadságukról. Vagy, mert nem volt intellektusuk hozzá, vagy, mert nem volt lehetőségük rá. Az igénytelenség a rosszabb. Az, amikor valaki unatkozik az életében, végtelenül szomorú számomra. A valódi magány és a valódi szomorúság szinonimája nálam az unalom. A csak a halál várása. A napok egyhangú ismétlődésének viselése lázadás nélkül! Mert az unatkozó ember nem értékkel semmit, abból, ami körülveszi. Az ilyennek nem érték az erdő, a sík, a hegy, a patak, a kirándulás, az állatvilág, a növények szépsége, az emberi jellemek sokszínűsége, a tudomány fantasztikuma, a művészetek, a hit teremtő ereje, a világ működésének könyve, az Isten gondolkodásmódja. Az ilyen ember csak fogyaszt. Abból is csak az unalomig ugyanazt, és nem a minőséget. Tökéletes „újember” az, akinek igénye csak az élvezeti cikkek megléte, a napi betevő, és az, hogy ne csináljon semmit. A mozdulatlanág. Mert az ilyen ember tökéletes példája annak, hogy az unalom együtt jár a tehetetlenséggel. A tenni nem akarással. Ám ez a lustaságból fakadó mozdulatlanág nem azonos a meditáló, s azzal teremtő mozdulatlanággal. Az unatkozó, lusta ember az agysejtjeit sem „mozgatja”. Soha nem fog megvilágosulni, soha nem jön rá élete lényegére, élete élményére, ülhet akár száz és egy fügefafa alá. Az élet élményét az ilyen ember számára csak az apró örömek adják. A kényszer-hajléktalanok, azok, akik önként vonulnak el a napi harcok elől, azok is csak ezt az „élményt” keresik, a valódi értékekért tenni nem akarnak. Lusták, ezért adnak fel mindent a maguk életéből. Ám, találkoztam olyan hajléktalannal is, aki verseket ír, nem középiskolás fokon. Mert a valóságot írja. És úgy mondja a verseket, mintha az élete függene egy-egy sor tökéletes interpretálásán. (Megérdemli az egyik, hogy nevét itt leírjam: Nikodém Mélosz Miklós Barnabás) Még anno a 90-es évek elején-közepén ilyen embernek ismertem meg a VIII. kerületi Teleki téren élő Gróf becnevű hajléktalant is. Klasszikusokat olvasott, s úgy árusította innen-onnan összeszedett cókmojkját, hogy nem voltak szabott árai. Mindenki annyit adott neki, amennyit ért számára az a tárgy, amit megkívánt tőle. Én sok hulladékbört vettem nála. Grófot nem a pénz érdekelte, hanem a szabadság. Egyetlen szállóra sem vonult be soha, még a legvadabb teleken sem. (Vajon él-e még?) A szabadság megélését, mint az élet legszebb élményét csak kevesek merik vállalni. Mert a szabadsághoz nem ragadhat semmi. Semmi, ami világi, ami leköt, a világhoz láncol. Olyan emberek ezek a szabadságot vállalók, akik bár itt járnak közöttünk, soha nem tartoznak sehová, senkihez. És nem is tartoztak. Fiatalabb koromban mindig irigyeltem a hobókat, csöveseket, csavargókat, mert épp ezt a szabadságot vállalták, élték meg. Nem mernék úgy élni, ahogy ők. Számomra az élet élményét ez az el nem érhető szabadság adja, és az, hogy vágyok rá, hogy keresem, illetve tudom, hogy vár rám. Valahol. Tudom, hogy egyik legfontosabb feladatomban az lenne, hogy megismerjem a lakóhelyemet, a hazámat, a kontinensemet, a Glóbuszomat. És magamat. Hogy megismerjem a Teremtés csodáját, mert az maga az élet élménye. A szabadságot ehhez kellene megszereznem. Kevés vagyok ehhez. Ne haragudjanak rám. Nem haragszom Önökre. Addig az élet élménye számomra a kötöttségekkel járó család, a feladatok, a munka. S az örökös vágyakozás a másra. (Ettől még nem vagyok boldogtalan. És Önök?)

A test megismeréséről...

Érdekes mestermű az emberi test! Darwin szerint az ősemiből, az őstrutymóból fejlődünk ki lépésről lépésre. Darwin (állítólag) halála előtt kérte az Istent, bocsássa meg ezen elméletét. Jól érezte, a fejlődélmélete ugyan megállja a helyét, ám a teremtést megmagyarázni nem tudta ő sem. Hiszen épp azok a „láncszemek” hiányoznak, amik bizonyíthatnák, hogy pikkelyből lett a toll, vagy hólyagból a tüdő. Érdekes mestermű az emberi test! Hallom, a tudomány eljutott odáig, hogy feltérképezte az emberi genomot, s arra a következtetésre jutottak, hogy az egy bonyolult terv, tervrajz, program, „szoftver”, aminek egyes részeit kicserélve, vagy megváltoztatva más és más alakok születnek, „gyártódnak”, „hardverizálódnak”. Hiszen már gyártja is az életet az ember! Biztos vagyok abban, hogy titkos kísérleteinkben már ott tartanak a tudósok, hogy az ember teremtésével foglalkoznak. Ne legyünk naivak, ha birkát klónoztak évtizede, akkor ezt már rég megtették emberi testtel is. (De honnan vettek hozzá emberi lelket?) Talán már teremtettek is. Máshogy. Saját hasonlatosságukra, saját génkészletükkel. Mert melyik tudóst nem izgatná ez a „hatalmas” tudás, lehetőség!? Aki teremteni tud, az a világ ura. Az Úr-ról is így vagyon írva. Átvesszük a helyét. Az univerzumban ugyan még nem, ahhoz egyelőre kicsik vagyunk, korlátoltak, de saját miniatűr univerzumunkban, itt a Földön bizony ez várható!

Most hallom, hogy ugyancsak tudósok kísérleteznek elemi részecskékkel, amik gyakorlatilag a semmivel, a nullával egyenlők. Ütköztetni akarják őket, s ütközésükből lesz a Valami! Az anyag. Az anyag súllyal, testtel, kézzel foghatóan. Már megint csak teremteni akarnak, de Istent a történetbe akkor sem fogják bevenni, ha a semmiből valóban Valamit tudnak majd teremteni. Ahogy az történt egykoron. Érdekes mestermű az emberi test! Nála érdekesebb csak a lélek. Az, ami megkülönbözteti az embert az állatvilágtól. Mert az emberi lélek is érdekes mestermű ám! Nem olyan, mint az állatok lelke. Hisz azok csak ösztönökkel, érzésekkel, létükkel ugyancsak a teremtő eszméket, terveket bizonyítva, de mégis csak kevesebbek nálunk. Vajon hol lakik a lélek? Mikortól lesz egy-én-is(ten)ég a test és lélek egysége, mikortól lesz önálló, döntésképes, fejlődőképes és teljes? Titok.

Érdekes mestermű az emberi test! Tökéletesen működőképes, minden egyes szerve bonyolult, szinte megismerhetetlen, s ha meg is ismerjük a működését, mindig találunk egy határt, ami mögé már be nem láthatunk. (Vagy ezt is csak még?) Amikor anyám két éve meghalt, szembesültem a halállal. A ravatalozó asztalán feküdt kiterítve a menyegzőre, nyár volt, nagy meleg. Hogy a higiéniai követelményeknek, szabályoknak eleget tegyenek, kőkeményre fagyasztották. A temetésre kiterítve aztán teste olvadozni kezdett, homlokán gyöngyözött a reácsapódott pára, mintha csak ő is izzadt volna a nagy melegben. (Mindezt csak azért tudom így, mert még egyszer, utoljára a szemfedelet felemelve megnéztem arcát. Talán nem kellett volna. Jobb lenne úgy emlékezni rá, hogy mozog az ajka, hogy nyitva van és eleven a szeme, hogy mosolyog. Így aztán az utolsó emlékem róla ez a gördülő vízcsepp a homlokán. Magamra vessek!)

Aztán jóval a temetés után történt valami. Házunknál ugyan van fürdőszoba, szennyvízcsatorna, angolvécé, de egy pottyantós budink is maradt, még szegényebb korunkból. Már csak zavarta az udvar összképét, úgy döntöttem, lebontom. Hozzákezdtem. Egyenként szedtem le a tetőcserepét, bontottam le a falából a téglákat. Aztán az üllőke következett, s az azt tartó néhány téglá. S mikor ezzel végeztem, ott tátongott a budi betongödre, benne az évek alatt „beletermelt” anyaggal. Az összeszáradt szarcsomók majdhogynem tökéletes állapotban úsztak a mélyebben lévő folyadék tetején, akár a földrészek a világóceánokon. Mi, feleségem, gyerekeim nem használtuk már évek óta ezt a budit, de mikor anyám nálunk volt, ő csak ide járt. Szemérmességéből nem akart odabenn a fürdőszobában „büdösíteni”, tehát ő kijárt a budiba. Azok a szarcsomók bizony anyáméi voltak! Több hónappal testének földbetétele után döbbenetes volt ez a látvány nekem! A fiúnak! Valószínűleg a föld alatt a baktériumok munkájaképpen már rég felrobbant a teste, valószínűleg a koporsó falát már szétrágták a temetőbogarak, s széthordták testének bomladozó részeit, újrahasznosítva, újraterejtve, más alakba. Ám, az udvari budink betongödreben még mindig ott volt anyám testének egy része, az évekkel, hónapokkal ezelőtt odapottyantott ürülete. Ha költő lennék, ilyen sor jutna az eszembe erről: A szar túlél bennünket!

És épp ez jutott az eszembe. A test szétbomlik, a lélek elköltözik, ám mindig hagyunk valami anyagi nyomot is magunk után. Sokáig megmarad aztán ez a nyom. De mégis, végül minden test a teljes megsemmisülésbe omlik. A Valami ismét semmi lesz. Súlytalan elemi részecske, ami összeütközésre vár, hogy ismét anyag lehessen, súllyal, kézzel foghatóan, újraterejtve. Hogy ez a végeláthatatlan körforgás meddig tart? Valószínűleg végtelen sokáig. De nem biztos, hogy velünk. Az Isten „könyvtárába”, műhelyének ablakán ugyan benéztünk már, de a terveit még nem tudtuk kikutatni! Még!

Az érzékekről...

Mikor valaki mozdulatait meglesem, azonnal árulkodó jeleket raktározok önkéntelenül is tudatalattimba, amik aztán egyszerre lavinaként törnek rá gondolataimra, hogy átértékeljem azt a személyt, illetve csakis valóságos arcát lássam magam előtt. Lassan ez is egy szenvedélyem lesz. Mikor a hajnali munkakezdekés előtt munkatársaim „bedobtak” egy-egy felest, vagy egy egész decit, bizony, csak „lehúzták” az italt. Azaz, nem az íz, az élvezet miatt tették ezt, hanem mohóságból, és az alkohol odabenti, az idegeket, zsigereket frissítő tulajdonsága miatt. Hogy mozogni tudjanak, hogy bezsírozzák rozsdás izületeiket, hogy egyáltalán hozzá tudjanak kezdeni a munkanaphoz. Ugyanezek az emberek érdekes módon a kávé is úgy húzták le, akár a felest, azaz egy dobásra a „kalap alá” öntötték. Holott a kávé aztán igazán élvezeti cikk, (hisz frissítő hatása csak jóval az „élvezete” után érezhető) gyarló emberi érzékek kielégítésére való, s az élet gourmandjai is az íze miatt isszák, illata miatt szimatolják, kavargatják, zamata miatt csócsálják, cuppogtatják, forgatják nyelvükön. Ahogy illik. Csak a vad, brutálisan természetes ember hajítja le egy szuszra. Van, aki keserűen szereti a kávé, ahogy az Isten megadta. Van, aki azt mondja, elég keserű az élet, legalább a kávé legyen édes, s belezúdítanak három-négy kanál cukrot is. Ezzel ahhoz az embercsoporthoz csatlakoznak, akik „csak” fogyasztani akarnak, magukévá tenni, bekebelezni, mindegy, hogy mit és mennyit, mindegy, hogy mikor, hiszen a fogyasztandó élvezeti cikk tulajdonságát teszik tönkre saját kényükre ismét csak brutálisan természetes módon. Bűnnek is tarthatnánk ezt, ha megint nem a kisebbség-többség szindrómája s az abból eredő tapasztalat bukkanna fel. A többség ilyen brutálisan természetes. Tehát a kávé, a pálinkát hosszan szopogatók, az életet alaposan ki-, és megismerők, élvezők vannak kisebbségben. Nota bene: Nem nekik van igazuk. Az emberi érzékek arra valók, hogy használjuk őket. S ha használja őket az ember, nemesebb is lesz. Csendesebb, megfontoltabb, tudatosabb, környezete felé megértőbb és elfogadóbb, kedélyesebb, humorosabb, tiszteletre méltóbb. Csak az érzékeiket nem használók, vagy azok létét észre sem vevők rohannak át az életen. S az érzékek nem funkciójuknak megfelelő módon történő használata okoz aztán sok problémát. Mert aki nem tud simogatni, s a simogatást sem élvezni, az bizony erőszakol. Magáévá tesz. Használ. Paráználkodik. Meghág. Lecserél. Eldob. Aki nem élvezni a muzsikát, vagy egy dalt, s ő maga sem „csinál ilyen zajt”, nem élvezni a szem gyönyöreit, a művészeteket, az a környezete hangjait sem fogja meghallani. Az letapos. Átgázol. Szétnyom. Uralkodik. Aki nem érzi az ízeket, illatokat, az nem fogja becsülni azt, amit fogyaszt, s ezáltal azt sem, aki előállítja. Az ilyen csak zabál. Bekebelez. Mohóságba esik. Mindent magának akar. Zsugori. Kapzsi. Önző. Végtére én magam az érzékekhez sorolom a szaglás, hallás, ízlelés, tapintás, látás mellett a gondolkodást is. Mert aki nem tudja érzékszerveit emberi módon, a saját funkciójuknak megfelelően használni, vagy azok működéséről, céljairól, csodálatos hasznukról nem vesz tudomást, hanem csak „brutálisan természetes” módon él, az gondolkodni is elfelejt. Érzékszerveit funkciótlaná, értéktelenné teszi. Mert nem dolgozza fel az ingereket. Mert az ingerek közül csak a legerősebbeket érzi, a csak a túlélést szolgálókat használja. Vad lesz, és brutálisan természetes. Mondhatni állati! És az ilyen ember követi el aztán a kevélységet, a fősvénységet, a bujaságot, az irigységet, a torkosságot, a haragvást, s ezen felül rest lesz a jóra! Ja, hogy mi emberek mindannyian ilyenek vagyunk? Hát nem ezt magyarázom?

Folytatása következik A Szerk.

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Őszi hallgatag

szakállába savanyodott élete
a bagó, a tovább éltetett csikk,
ujjain számol a nikotin éveket,
az arcizmain a mimikát
a csatornák téli gőze erodálja,
és bûzbánata kezdi lekaparni
a rávésett málló cserepeket

... és ami maradt,
a napi egy marék hideg turka

vár még, mert szavát adta, vette

költene gondot szavaira,
de hallhatatlan minden óra,
minden gondola ringó csípős
álom, haza meg soha, ...
inkább amerről fúj a szél,
ellene már nem szkanderezne

csak botlik mind a rongy,
szagba szakad a sarkon váró
pillanat, mely csak az övé,
még te sem láthatod,
... álma sem,
a hangtalan szín egyet sem üt,
... már álma sem
tetovált otthonát is kimaratta,
hogyan szabad legyen

a pillanata telepátia,
és boldog,
kialkudott még pár holnapot

hogyan hegedûje nyakára
fojtsa a ki nem gondolt szavakat

VÉGH TAMÁS

Átmenet II.

I.

Karjaidba omlik ez a nyár,
ujjaid között olvadva
hullanak alá,
napok, hetek hónapok,

közben a káosz
habzó szájú angyalai
garázdálkodnak
árva ligeteinkben.

A gyümölcs bősége
az ágakon fonnyad el
s alattuk tunya ördögök
kockáznak szabadon.

De jól van ez így:
Nyugodtan álmodozz
míg rongyos zsebedben
uzsorás szél motoz.

Nézd,
tüzes szekerén a nyár
hogyan robog el feletted,
miként olvad el,
mint ott felejtett
fagyalt a kehelyben

II.

Tenyeremben a tenger,
hullámroksasztó szél
söpör át felettem.
Döbbszóra remegek
e szépséges csendben

Nézd,
tüzes szekerén a nyár
hogyan robog el felettünk,
miként csorbul a tettvágy
lerontott szavainkon.

Hogyan oson át
a kertek alatt,
mint csapzott kamasz
a lopott éjszaka után.

III.

Mit tennél, ha tiéd volna
a végső szó életed felől,
és megtehetnéd mindazt,
mit tehetetlenséged
bilincse gátol?

Romló kastély újra épül,
letarolt zöldjét növeli újra
az erdő, és a csavargó
rongyait ledobva
büszkén a fényre lép,
feledve e csalóka jólét
minden ígéretét

IV.

A kéz kapkodva matat,
az idő zsugorodik,
mint olvadó műanyag.
„Oly korban éltem”
Súgná ismét a költő,
ha megjelenne most,
és lelkében
újra megnevezhetetlen
félelem fészkelődne...

Robbannak
az elpazarolt energiák.

Szépséges ég-szekerén
tovalobban a nyár,
és újra csak a kárhozat
szirén- hangjai szólnak
a füledbe Odüsszeusz,
mégsem vagy szabad.

HÖRÖMPŐ GERGELY

Évszakok

Elszállt a nyár, az élet. Túl hirtelen.
-És senki nem maradt velem.-
Úgy kell csinálni, mintha
minden jó lenne,
mosolyogni, hogy meg ne
háborodjon az elme.

Elszáll a tél is. Fölenged a fagy.
Kicsirázik, mi fagyban megmaradt.
Tavasz szelében mosolyog a Föld,
ősi mosoly világít rád,
dermedt szíved dobogni kezd,
mert az élet valahogy örök.

És mi van, hogyha mégis? Nem örök?
Örökre fed enyészet és a "rög".
Nincs feltámadás, s...reinkarnáció...
Amiket kutat a mai náció...

Az ablakon benéz a régi Krisztus...
várlak, öcsém, mondja. A dunaparton.
Tudod, bennem van mind a hajnal,
- mind az alkony.

BESZÁMOLÓK

Arany János: Szondi két apródja a drégelyi várnál

Szeptember 26.-án vette kezdetét Szécsényben a háromnapos Szondi két apródja- konferencia. Érdekes megbeszélések, irodalomtörténeti előadások, A Magyar Irodalomtörténeti Társaság Nógrád Megyei Tagozatának (újjaalakuló) ülése, szakmai előadások, viták a versről, filmvetítések, hangzó anyagok színesítették a programot. Irodalmi berkekben nagy nevek tartottak előadásokat, így pl. Praznovszky Mihály, Jelenits István, Margócsy István.

Déli tizenkét órákor érdekes, eddig soha nem látott, és valószínűleg máskor is ritkán látható program zajlott a drégelyi várnál. Jordán Tamás, Kossuth-díjas színész zarándokolt el a várhoz jóval több, mint száz általános iskolással, középiskolással, felnőttel, irodalomtanárokkal, civil érdeklődőkkel, hogy itt adják elő, mondják el Jordán Tamás instrukciói szerint Arany János Szondi két apródja című versét, az egykori harcokról megemlékezve, tiszteletet téve. (A vers a legszebb tizenkét magyar vers közé került be az idén.) A gyerekek Balassagyarmatról, a Balassi gimnáziumból (az „aranyosok”), és Drégelypalánkról, az általános iskolából jöttek. A program megnyitását Dombai Gábor, Drégelypalánk polgármestere és Fűzfa Balázs, a Szondi két apródja konferencia főszervezője végezte. A résztvevők köszöntése után azonnal megkezdődött a munka, a vers előadása, nagy eréllyel és nagy kedvvel mondták a gyerekek a művet. Ha hiszünk abban, hogy van túlvilág, eme tiszteletnyilvánításra a drégelyi hősök szemébe könnyek ültének. Jordán Tamás instrukcióira rövid időn belül összeállt a koreográfia, és a Jordánt segítő négy fiatal színész által felmutatott táblákról mondták el a verset. A közszolgálati MTV1 több kamerával vette fel az eseményt, így annak nyoma is marad, ám, hogy adásba mikor kerül, nem tudták megmondani kérdésekre.

Feltűnt a közönség soraiban Dr. Jelenits István szerzetes tanár, de itt volt Teszáry Károly is, aki a vár helyreállítását szervezi, vezeti. Szép, felemelő program kerekedett, a felhők is megkegyelmeztek, nem esett, így mindenki aránylag száraz lábbal tehetta meg azt az oda-vissza öt-hat kilométert, míg a Pénzásás közelében parkoló autóktól a várhoz, majd visszaért a kiindulási pontjára. A szellemi élmény mellé egy kellemes izomlázat is beszerezhetünk! Köszönet minden résztvevőnek, szereplőnek, de főképp Jordán Tamás színművészek! A Szerk.

Antológia bemutató Pásztón, szeptember 15.

A pásztói Athéné Alkotó Kör vers-, és próziaírói, képzőművészei a második születésnapjukra egy antológiát állítottak össze műveikből. Az antológia bemutatója a pásztói Könyvtár termében zajlott, ahová az alkotókör tagjain kívül több érdeklődő is eljött. Így Pásztó polgármestere, Sisák Imre is, de Dr. Csongrády Béla is megtisztelte jelenlétével, sőt, előszavával mind a jelenlévőket, mind az antológiát. Bevezetőjében hangsúlyozta az alkotók kényszerű szükségét arra, hogy egy fészekhez tartozzanak. Ha megvan ez a fészek, s abban fészekmeleget éreznek, biztonságot, szeretetet, kiegyensúlyozottságot, akkor jönnek az alkotások, a művek.

Az antológia prózai írásai, versei mellett igen erős képzőművészeti anyagot tartalmaz. A Körben nagyon tehetséges képzőművészek alkotnak, de több kiállításon dicsekedhettek már el műveikkel, s gondolkodhatták el látogatóikat. A versek, prózák írói önmaguk adták elő műveiket, példaértékű módon. Hiszen az írás, a vers tolmácsolás a saját toll után a saját szájjal a legjobb, leghitelesebb.

Az antológia a Kör második születésnapjára készült, kívánom, hogy több, nagyon sok legyen még. A Szerk.

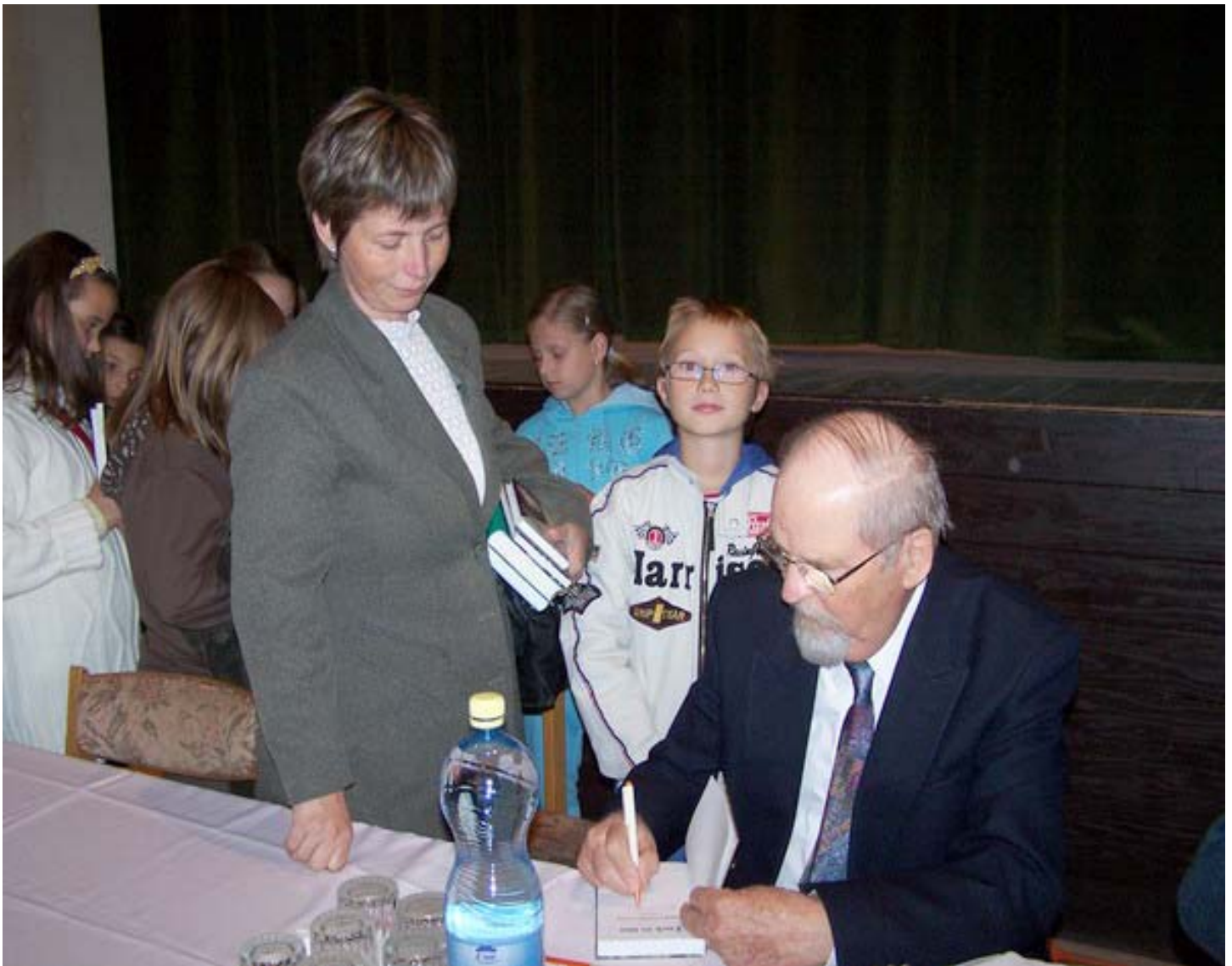
Könyvbemutató Nagyorosziban, szeptember 26.

Szeptember 26-án, délután 16 órakor a helyi HEMO-ban Kardos Gy. József keszthelyi tanár-író, Ahonnan jöttem című kötetét mutatták be az érdeklődő közönségnek, amiben a nagyoroszi születésű Pálfalvi Nándor író-költő eddigi életútját írja meg. Kardos Gy. József és Pálfalvi Nándor nyolc éve jó barátok, és alkotótársak is. Kardos úr új kötetében Pálfalvi Nándor eddig megjelent harminckilenc önálló kötetével foglalkozik, tulajdonképpen ez az új mű egy bővített biográfia, hiszen tanári múltját vállalva, a köteteket elemzi is.

Pálfalvi Nándor Nagyoroszi díszpolgára címét is megkapta három évvel ezelőtt, amire nagyon büszke. Hornyák Endre polgármester köszöntője után Pálfalvi Nándor elmondta, feleségével napi rendszerességgel beszélgetnek a falunkról, Nagyorosziról, mintha csak ideiglenesen lennének innen távol. Nem tudott sem Pestivé válni, sem másvidékivé. Mai napig oroszoknak tartja, érzi magát.

Az új kötetet és az alkotót, alkotókat köszöntötték a helyiek néhány Pálfalvi vers elmondásával, és a fiatalok néptáncsal. Sok könyv fogyott, és a hangulatos dedikáció alatt mindenki egy-egy klasszikus bölcsességet is kapott Kardos Gy. Józseftől, amit saját kezével írt minden egyes eladott könyvhöz, dedikációhoz.

Megtisztelte a könyvbemutatót Réti Zoltán festőművész is, aki szintén Nagyoroszi díszpolgára címmel büszkélkedik.

Pálfalvi Nándor dedikál

AUDITOR

Szávai Attila írásai

Húskiállítás

Meg, hát a mai világba amúgy is fontos, hogy több nyelven beszéljen az ember. Ezért is mondtam nagymamái jó tanácsként az unokámnak, hogy Sárka, nem úgy van, mint régen. Ha akarsz valamit az élettől, hogy ne csak kukoricaszárból, meg fonaláruból álljon, akkor tovább kell tanulni. Manapság minden rendes ember továbbtanul. Még a szomszéd Borika is, pedig már elmúlt negyven, mégis most jött meg a tanulhatnékja.

Nagyapáddal nem beszéltünk nyelveket, mégis megtanultuk az életet, de hát másként állt a világ akkor. Reggel bementünk a téeszbe, este meg kijöttünk, ami között volt, az is leginkább csak traktorszerelés, meg zsákfoltozás, hiába értettünk mi csak az abárléhez, a csülökhöz, ilyesmikhez. Egyszer volt csak ránk bízva, mit csinálunk egy nap, évente volt egy ilyen civil nap, amikor a téesz egyik fiatal párja leszervezi az egész napot. És ha már így alakult, ha már ránk esett a sor, szerveztünk húskiállítást a téeszben. Igazából nem is értettünk semmi máshoz csak a húshoz. Apád mégis egész nap a mezőgazdasági gépekben matatott, hiába mondta először, hogy azt se tudja, melyik a szántás eleje, melyik a hátulja. Azt mondta a párttitkár, hogy nem baj, Béla bátyám, majd megszokja az olajszagot, hogy ki se bírja majd verni az orrából. Aztán meg a Bélám a párttitkár orrából verte ki a porcot, mert nem bírja, ha a feleségén kívül más ad neki tanácsokat, pláne, ha utasítás. Be is csukták a Bélát, azt mondták, francia kém.

Látták, hogy a kultúrház könyvtárában sokat nézi a francia szótárt. Arra nem nagyon gondoltak, hogy egy francia kémnek valószínűleg szótár nélkül is megy a konspirálás, de hát azok ilyen idők voltak. Volt olyan tavasz, mikor az egyik tiszt részegen igazoltatta a gesztenyefákat, mivel gyanús volt neki, hogy megváltoztak küllemileg. Az első fáról el is kezdte levetni a virágzatot szőlőkaróval, mondván, hogy nem kell itt feltűnősködni, majd a téesz megmondja, mikor boruljon virágba, szökkenjen szárba itt akármi is, a téeszelnök meg éppen üdül, tehát nincs itt csak úgy ötletszerűen virágzás, csak ha esetleg külön engedély jön a megyéről. Végül, jóval az eset elvitték gyógykezelésre a tisztet, mondván, hogy sok benne már az egypártrendszer, mármint a fejben. Csak akkor láttuk viszont, mikor a húskiállításra rendeztük be a téesz szerelőcsarnokát. Éppen az ipari húsaprítót kalibráltuk, mikor fölénk állt és hátratett kézzel elkezdte mondani, hogy a régi szép időkben nem lett volna itt ilyen-olyan civilnap, csak, ha belemegy a téeszelnök is. Ha meg nem, akkor hamar el lehet felejteni a rakásba összehúzott gőzölgő beleket, mint képzőművészeti alkotást. Ugyanis ilyen ötlet is volt: bélszobrászat. Persze szóba került a franciaszótár is, de a Bélám hiába magyarázta, hogy csak azt próbálta megkeresni, hogyan mondják franciául, hogy húshorog. Ugyanis a Bélám egy szilveszter éjjel megfogadta többek közt, hogy kinyomozza, hogyan is mondják a húshorgot a világ összes nyelvén, pláne az azon túli nyelveken. Kérdezte is egyszer a papot, hogy az angyalok vajon ismerik-e azt a szót, hogy húshorog, de az atya csak lehajtotta és csóválta a fejét, a Bélám, meg csak nézte-nézte maga előtt az oda vissza tekeredő fejtető-kopaszodást.

Mivel ránk volt bízva a civil nap, vagyis hát a húskiállítás, úgy döntöttünk, hogy ha be akarjuk mutatni mindazt, ami a családi tudásban és hagyományokban fennmaradt, persze a húsfeldolgozás kapcsán, akkor le kell vágnunk a téesz összes tehenét. Naposcsibékkel mégsem mutathatjuk be azt, hogy hogyan kell mondjuk letaglózni a vágnivaló marhát, úgy, mint régen. Illetve így is lehetett volna demonstrálni, csak kellett volna egy gereblye, összeszedni a letaglózott csibeállományt, vagyis hát, ami maradt belőle. Gereblye meg éppen nem volt, mivel nem akart venni a vezetőség, mondván, hogy szedjétek össze kézzel azt, amit össze akartok gereblyézni. Egészen pontosan úgy adták írásba, hogy” Időtök rengeteg, falevél, mint a tenger, téesz, mint a munkáltató, apelláta meg az, ami nincs.” Dátum, pecsét, aláírás.

Hogy legyen egy kis egzotikum is a húskiállításon, hozattunk hűvevőnövényt. Ámult is az egész falu, volt olyan asszony, aki hurkát sütött a növénynek. Csináltunk is rögtönzött bemutatót. Béla, a kombájnifényszórók kereszt- söt, zárótüzében fásírttal kínálta a növényt, de a portás egyetemista fia félrehúzta, hogy azt nem kell teljesen komolyan venni, hogy húst eszik, pláne fasiozottat.

Azt mondta még, ez csak rovarokat eszik, a rovarra kell azt érteni, hogy hús, de a Bélám még nem hallott olyat a disznótor helyett, hogy rovarot, vagy bogárkolbász, pláne csápkocsonya. Az egyik fél tehenet ahhoz a jelenethez állítottuk (pontosabban lógattuk) ki, amikor jön a húsipari ellenőr, és kérdezi a munkásoktól, hogy ez itt egy fél tehén. Az ellenőrt és a munkásokat formázó bábukat a templom raktárából hoztuk, ott tartották az óriásbetlehemes kellékeket. Volt ott élethű birka, számár, megvolt a három királyok is persze, szépen felöltöztetve, pláne a kised és a szülei. Így lett két királyból hentes (a harmadik király azt a húsipari tanulót játszotta, aki éppen nagybátyjánál nyaral) valamint Józsefből húsellenőr, ahogy kérdezi a köpenyzebbe szépen berakott golyóstollakkal a mellén, hogy ez itt egy fél tehén és mutat a fél tehenre a kézben tartott vastag keretes szemüvegével. A bábuknak nagy sikerük volt, sokan fényképezték a családjukat mellettük. Mondjuk, a fél tehennek tényleg jól állt a szerep, jól adta elő, alázattal, meggyőződéssel, ösztönösen játszotta a fél tehenet, úgy is mondhatnám, zsigerből adta elő. Nem kellett neki megtanulni tehenkedni.

Ellenben veled Sárrikám. Ahogy az elején mondtam, ha akarsz valamit az élettől, tanulj meg bánni a nyelveddel.

Európaraszt

Olyan kávé tudsz főzni, mint a gőzkalapács, mondta Galkovics a feleségének, Galkovicsnének, majd tovább hallgatott, cigarettázva a konyhában. Az asszony egy pillanatra felnézett a szakácskönyvből, majd beleköpött a mosogatóba. Az idős ember szerint Galkovicsné kávéját is csak szakácskönyvből tud főzni, hiába mondták neki többen a kocsmában, hogy a szakácskönyvekben, akármilyen sokoldalúak is, kávéról szó sincs, nyomokban sem. Mikor eldöntötték, hogy egymáshoz mennek, mint férj és feleség, Galkovics egyetlen kikötése volt, hogy a rövidtávú tervek közt a megfelelő kávé megfőzésének elsajátítása áll, prió egy. Az idős ember szerint egy normális családot az olyan dolgok tartják össze (egymás közt szólva), mint többek közt a kávé. Nem ám a hígítás, hanem az igazi főzött, ami olyan erős, hogy a zacc kimarja a konyhában a döngölt földet. Továbbá Galkovics szerint az olyanok is kellenek a család összefogásához, hogy közösen elmenni a gyógyszertárba, együtt sírni, együtt nevetni, még ha az élet olyan is, mint egy zacskó szétköpködött tökmag. Aztán ezek mögött vannak az úgynevezett familiáris finomhangolások, úgy, mint részegen kukoricadarálás, családi verekedés a szüreti bálban.

A szüreti bálban már egyfajta hagyomány, hogy történjék bármi, a végén mindig savanyú a szőlő, valamin mindig összekap a Galkovics és Galkovics Jolán, született Rózsa Jolánka, 1964. 04. 02. Utóbbi azért fontos, mert Galkovics szerint lényeges, hogy ki mikor született, milyen csillagzat alatt rakták bele a világba a megboldogultat. Szerinte, ha valaki áprilisban született, az nem tud kávé főzni, igazi kávé. A Jolán ilyenkor persze hamar talál a Galkovicson kontratámadási felületet, ahogy mondani szokta, Isten is azért csinálta ilyenre a világot, hogy legyen azért rajta reklamálni való, hogy ha újra magához hívja a világ elkövetőit az úr, legyen miről csevegni, már ha szóba áll egyáltalán olyanokkal. És szerinte, Jolán szerint azért vannak teremtve a művészek, az írók, a költők, a festők, és a részeg lakodalmos klarinétosok, hogy legyen egy réteg, akik látják szépen a hibákat. Az olyanokat, hogy csúszik a kuplung a menetrendszerinti járaton, megy neki az ilyen Galkovics féle embertípus fejjel a konyhaszekerénynek, vagy éppen az ilyesmi forma Galkovics Jolánok vágják a kapát szépen a lábszárbá, mikor részegen gyomlálják a kukoricást.

A Jolán már elgondolta egyszer, miközben az egyik szüreti bálban mosta le magáról az elkent sminket – amit a férje kent szét egy fej felé irányított hurkás tepsivel –, hogy ezerszám mennek az ilyen Galkovicsok és Jolánok a dolgukra, mely dolgok valahol a kávéfőzés, a kerti munka továbbá a disznóólak között vannak, hol ráncosra száradva a fészker oldalán, hol benne a langyos sárban a disznók alatt. Mennek-mennek és egyszer csak el kell számolni, hogy mit is csinált az életben, mi volt a világ nettó haszna egy ilyen Jolánból, vagy egy ilyen Galkovicsból. Ezt aztán az urával is megbeszélték.

És kivételesen nem lett kislábasdobálás belőle, hanem az ügy a Galkovics fejébe is szöveget ütött, beverte a tiplit, ha szabad így, hogy ha a sors betekeri a csavart, legyen szép tartás, tartsa szépen Galkovics életének festményét, amit a sors festett mézzel, korommal, disznósárral, ipari gépszírral szépen, hogy a keretre is jutott. Ezeket így már a Galkovics gondolta el, miközben mosták a haját. Történt ugyanis, hogy a legutóbbi szüreti bál előtt fodrászhoz ment, ahogy azt a kocsmában mondta aztán, elege van már, hogy a Jolán késsel vágja az udvaron a haját. Szakember kell, ha európai haját akar. Galkovics egy ideje elsősorban ötletszerűen hazafi volt, de hamar kiábrándult a mostani nemzetiességből, és azóta inkább európainak vallja magát: egy európai parasztnak, európarasztnak, ahogy büszkén mondani szokta.

A haját utoljára valamikor gyerekkorában vágta erre szakosodott szakember, de mivel az idej szüreti bál pont a huszadik, nem mehet el akármilyen fejjel. Mikor betért a helyi női fodrászatba, ahová más férfiak is jártak hajügyben, meglepetten tapasztalta, hogy egy vékony dongájú fiú a gyakornok, vagy mi, iskolás, hajipari tanonc. Szerinte az ilyen foglalkozások alapvetően női kezeket igényelnek, amely végtagok igazán tudják, mi a jó az ilyen vastag, cserzett európaraszt fejbőrnek. Meg is jegyezte, hogy szerinte nem jó, ha egy fiatal férfi női munkák felé torzul, mert ez vagy annak a jele, hogy elgörbült benne a szexuális hajlam, vagy valami olyan miatt van, amit ott hirtelen nem tudott Galkovics megfogalmazni, mondta is, hogy európaraszt ő, nem hivatali fogalmazó.

Mikor kényelembe helyezte magát a hajmosó székben, még hátraszólt a tanulónak, hogy ha lehet, úgy mossa meg a haját, mint egy férfi. Kissé kivillant a tekintélyes hasán a szőrerdő, a női vendégek összemosolyogtak. Hajmosás közben arra gondolt Galkovics, hogy férfi utoljára akkor nyúlt ilyen közel hozzá, mikor apja kirángatta a homokozóból óvodás korában, vagy amikor szintén gyerekkorában, egyetlenegyszer elmentek a közeli strandfürdőbe, és apja nevelési célzattal belökte a medencébe, hogy időben tessék megszokni a mélyvizet.

Megjelent a Palócföld legfrissebb száma

Palócföld

Irodalmi, művészeti, közéleti folyóirat
LIV. évfolyam • 2008/3.

Kőrössi P. József,
Tandori Dezső
versei

125

éve mutatták be
Madách „Tragédiáját”

Andor Csaba, Háy János,
Kerényi Ferenc, Máté
Zsuzsanna, Szávai Attila,
Szili József, Tózsér Árpád
írásai

Tartalom

„kávéházi szegleten...”

Kőrössi P. József	Itthon vagyunk; k.o. előtt, k.o. után	3
Tandori Dezső	Hérakleitosz a végtelen maga (ön)!	5
k.kabai lóránt	wittgensteiner walzer; egy kérdés; egy válasz; csak maga; „néma járvány”	13

Próza és vidéke

Szávai Attila	Tragé-dia	16
Lászlóffy Csaba	A kevés hiányzó a sokban	18

„Ez a nyelv hát az a megérthető...”

Háy János	Az aktuális ádám	23
Tózsér Árpád	Az ember tragédiája mint szöveg	26
Szili József	A Tragédia ironiája / (Széjlegyzetek Karinthy Madách-tanulmányához)	29
Andor Csaba	Az ember tragédiája ösbemutatója / (Reflexiók)	44
Kerényi Ferenc	Színpadai Madách-tanulságok / (Az ember tragédiája ösbemutatójának 125. évfordulójára)	51
Máté Zsuzsanna	Madách Imre Az ember tragédiájának 125 éves ösbemutatójáról	57
Csongrády Béla	Fejezetek a tarjáni Tragédia-történetből	68

Találkozási pontok

Szántai Edina	Az emberi lét gyönyörűsége / Beszélgetés Vidnyánszky Attilával	73
---------------	--	----

Ami marad

Szirácsik Éva	Madách nyelvi titkai / Máté Zsuzsanna–Bene Kálmán: Madách Imre lírája – irodalomesztétikai és filológiai nézőpontból	75
Gréczi-Zsoldos Enikő	Balassi Bálint és követői / Szilasi László: A sas és az apró madarak. Balassi Bálint költői nyelvének utóélete a XVII. század első harmadában. (Humanizmus és reformáció)	77
Németh István Péter	Verselemzések mint hamleti tünődések / Alföldy Jenő: Egy szenvedély margójára	80
Nagy Csilla	„Azt hinnéd, Brehm úr csak kitalálta” / Tóth Krisztina: Állatságok	84
Molnár Krisztián	Mentés másért / k.kabai lóránt: hiba nincs	87
Debreceni Boglárka	Ezt a nőt nagyon / Turczi István: Ezt a nőt nagyon – hangoskönyv	89
Halmi Nikolett	Pusztai farkas / Jiang Rong: Farkastotem	91
Bedegi Dea	Látvány és valóság / Szávai Attila: Fészercsend	93

PÁLYÁZAT

A merész mandulafácska (Epigramma-pályázat)

Fejet hajtván a humanista költő, az egyik legeurópaibb magyar művész, Janus Pannonius munkássága előtt, a pécsi Janus Pannonius Múzeum nyílt pályázatot ír ki epigramma, avagy az epigrammához hasonlatos, rövid (maximum 8 soros), tömör, magasztos hangvétellű, avagy csípő humorú vers írására.

Janus szellemiségére és egyben híres művére, az Egy dunántúli mandulafácskára utalva a pályázat címe: A merész mandulafácska. Serkentvén, hogy eltűnjünk azon, vajon ugyanazzal, netán nagyobb eséllyel virágzik-e bármi is a télben, 2008-ban, mint a reneszánsz idején.

A pályázatra egy szerzőtől 3 költemény küldhető be 2008. december 31-ig (Cím: Janus Pannonius Múzeum, 7621 Pécs, Káptalan u. 5., avagy kmehes@gmail.com).

A zsűri: Bertók László, Kossuth-díjas költő, Ágoston Zoltán, a Jelenkor folyóirat főszerkesztője és Méhes Károly, a Magyar Írószövetség dél-dunántúli titkára.

Eredményhirdetés: 2009. március 30-án, mandulafavirágzáskor.

Az I. helyezett költemény 150.000,-, a II. helyezett 100.000,- és a III. helyezett 50.000,- forint díjazásban részesül.

E havi számunk szerzői:

Borsi István (Budapest, 1957) Diósjenő,
szellemi szabadfoglalkozású, író

Egri István (Földes, 1944) Balassagyarmat,
fafaragó népművész

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác,
2007) református lelkész, költő

Karaffa Gyula (Nyíregyháza, 1964) Nagyoroszi,

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas
köztisztviselő, költő

Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác,
újságíró, író

Móritz Mátyás (Budapest, 1981) Budapest,
író, költő

Nyírfalvi Károly (Békéscsaba, 1960)
Budapest, könyvtáros, költő

Péter Erika ( ) Békéscsaba, költő

Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968)
Szanda, tanár, költő

Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság,
tanuló, költő

Szávai Attila (Vác, 1978) Rétság, író, újságíró

Százdi Sztakó Zsolt (Ipolyság, 1967) Százd, író

Székács László (Budapest, 1946) Budapest,
nyugdíjas mérnök, költő

Szöke Mária Magdolna (Nagyvárad, 1970)
Nagyvárad, újságíró, író, költő

Végh József mkl. (Diósjenő, 1953) Diósjenő,
helytörténész, művelődési ház igazgató

Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg,
nyomdász, költő

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:
Karaffa Gyula

Helytörténet:
Végh József mkl.

Képzőművészet:
Konczili Éva

Szerkesztőség címe:
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:
0630-383-5385

Email cím:

karaffagy@freemail.hu

hgev@freemail.hu

**Terjesztés kizárólag PDF
formátumban.**

Egri István fafaragása